

Perhesurmien taustatekijät mielentilatutkimusten valossa

MARIANNE ELLILÄ, HANNU LAUERMA, EIJA PAAVILAINEN, ANNA
LIISA AHO

Perhesurmiin liittyy taustatekijöitä ja niitä tunnistamalla sekä niihin puuttumalla perhesurmia voidaan ennaltaehkäistä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lasten surmien sekä puolison tai entisen puolison surmien taustatekijöitä. Tavoitteena on tuotetun tiedon avulla auttaa kehittämään perhesurmien ennaltaehkäisyä eri keinoin. Tutkimuksessa analysoitiin 119:n perhesurman tehneiden henkilöiden mielentilatutkimukset vuosilta 2006–2021 induktiivisella sisällönanalyysillä ja taustatekijöitä kuvailtiin määrällisesti. Tutkimuksen mukaan lasten surmien sekä puolison tai entisen puolison surmien taustalla oli lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohtaiseen tilanteeseen, elämäntilanteeseen, parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä tekijöitä.

English summary at the end of article

Asiasanat: perhesurma — lapsensurma — parisuhdesurma —
lähisuhdeväkivalta — mielentilatutkimus

Tutkimuksen rahoitus: Alli Paasikiven Säätiö, OLVI-säätiö, Suomen Kulttuuri-
rahaston keskusrahasto ja Pirkanmaan rahasto

JOHDANTO

Suomessa vuosina 2009–2022 henkirikollisuuden seurantajärjestelmän mukaan surmatiin 58 alle 15-vuotiaasta lasta (keskimäärin neljä lasta vuosittain), joista 24 oli alle 1-vuotiaita. Uhreista poikia oli 26, tyttöjä 31 sekä yksi lapsi, jonka sukupuoli ei ole tiedossa. Biologinen äiti surmasi 33 lasta, biologinen isä 19 lasta, äitipuoli yhden lapsen ja isäpuoli yhden lapsen. Neljän lapsen surmaajana oli muu henkilö. Aikuisia surmattiin tuolla ajanjaksolla yhteensä 257, tapauksissa uhri oli tekijän puoliso, seurustelukumppani tai entinen kumppani. (Törölä ym., 2024, s. 13–14.)

Lähi-suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa voidaan kuvata Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston avulla, joka perustuu poliisiasian tietojärjestelmästä (PATJA) saatuihin tietoihin. Sen mukaan vuonna 2023 pari- ja lähi-suhdeväkivalta lisääntyi viisi prosenttia, mutta läheskään kaikki lähi-suhdeväkivalta ei tule viranomaisten tietoon. Poliisille ilmoitetun lähi-suhdeväkivallan uhreista aikuisia oli noin 9 300, joka oli yli kolme prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin, kun taas alaikäisiä lähi-suhdeväkivallan uhreja oli noin 3 100, joka oli yli 12 prosenttia edellisvuotta enemmän. Ilmoitukset vanhempien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta lisääntyi vuoden aikana 10 prosenttia, kun vuonna 2023 poliisin tietoon tuli 2 900 tapausta. Ulkomaalaistaustaisten uhrien määrä on lisääntynyt; noin 19 prosenttia ilmoitetuista lähi-suhdeväkivallan uhreista oli ulkomaalaistaustaisia ja heistä 70 prosenttia oli tyttöjä tai naisia. (SVT, 2023.) Tilastokeskuksen sekä rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan vuosina 2009–2022 poliisille ilmoitetusta kaikesta parisuhde- ja perheväkivallasta 89–94 prosenttia tapahtui yksityisissä tiloissa, naisiin kohdistuneita pahoinpitelyjä ja henkirikosten yrityksiä oli 69 prosenttia ja miesten vastaava osuus oli 43 prosenttia (Haapakangas & Lipasti, 2025, s. 29). Pohjoismaiden keskinäisessä vertailussa parisuhdesurmien määrä on korkein Suomessa (Lehti ym., 2019).

Tässä tutkimuksessa keskitytään perhesurmien. Perhesurman käsitteen määritelmä on vaihdellut eri tutkimuksissa (Liem & Reichelmann, 2014). Suomen lainsäädännössä perhesurmalle ei ole määritelmää, vaan laki määrittelee henkirikoksen surmana, tappona tai murhana (RL 21:1–3). Lisäksi lapsensurma on lain mukaan tilanne, jossa äiti surmaa lapsensa synnytyksen jälkeisessä uupumuksessa tai ahdistuksessa (RL 21:4). Tässä tutkimuksessa perhesurmalla tarkoitetaan lasten surmia, joissa vanhempi tai perheenjäsen surmaa lapsen, että puolison tai entisen puolison surmia. Keskeisimmät perhesurmien taustatekijät aiempien tutkimusten mukaan ovat olleet edeltänyt lähi-suhdeväkivalta (Aho ym., 2017; Boyd ym., 2024; Brown ym., 2014; Ellilä ym., 2023a, 2023b; Kauppi, 2012; Léveillé & Vignola-Lévesque, 2020; Mäkikömsi & Aho, 2018; Piispa ym., 2012; Suonpää ym., 2023), tekijän mielenterveyden häiriöt (Aho ym., 2017; Brown ym., 2014; Ellilä ym., 2023a, 2023b; Kauppi, 2012; Léveillé & Vignola-Lévesque, 2020; Mäkikömsi & Aho, 2018; Piispa ym., 2012; Putkonen ym., 2009) ja itsetuhoisuus (Boyd ym., 2024; Frei & Ilic, 2020; Sachmann & Harris Johnson, 2014) sekä päihteiden käyttö (Aho ym., 2017; Brown ym., 2014; Ellilä ym., 2023a, 2023b; Kauppi, 2012; Piispa ym., 2012; Suonpää ym., 2023). Lisäksi vaikeutunut erotilanne (Brown ym., 2014; Ellilä ym., 2023b; Frei & Ilic, 2020; Holland ym., 2018; Myers ym., 2021; Nikupeteri ym., 2017; Suonpää ym., 2023) ja taloudelliset huolet ovat olleet perhesurmien taustalla (Frei & Ilic, 2020; Karlsson ym., 2021). Lasten surmien sekä puolison tai entisen puolison surmien taustalla on eroavaisuuksia, kuten miestekijöiden osalta vaikeus hyväksyä eroa parisuhteessa ja kontrolloiva väkivalta (Suonpää ym., 2023) sekä lasten surmien taustalla on usein lasten kaltoinkohtelua (Kauppi, 2012) ja lapset on myös saatettu surmata kostoksi parisuhteessa tapahtuneesta erosta (Myers ym., 2021).

Tutkimusta perhesurmista on tehty poikki-tieteellisesti eri tieteenaloilla, mutta yhteiskunnallisesti tutkimuksia yhdistää kiinnostus saada tietoa perhesurmien taustatekijöistä. Tutkimusta perhesurmista on tehty Suomessa vähän (Aho ym., 2017; Ellilä ym., 2023; Kauppi, 2012; Mälikomsi & Aho, 2018; Piispa ym., 2012; Putkonen ym., 2009) ja myös kansainvälisesti rajallisesti (mm. Karlsson ym., 2021; Léveillé & Vignola-Lévesque, 2020; Myers ym., 2021; Sachmann & Harris Johnson, 2014; Sidebotham & Retzer, 2019; Tosini, 2020). Perhesurmatutkimusta mielentilatutkimuksista ovat tehneet Suomessa Kauppi (2012) vuosilta 1970–1994, Piispa ym. (2012) vuosilta 2003–2012 ja Putkonen ym. (2009) vuosilta 1995–2005, joten ajankohtaista tietoa perhesurmien taustatekijöistä eri näkökulmista tarvitaan siis lisää, jotta niitä voidaan ennaltaehkäistä eri keinoin. Tässä tutkimuksessa tutkitaan mielentilatutkimuksen kautta esille tulleita perhesurmien taustatekijöitä vuosina 2006–2021.

Arvion mielentilatutkimuksen tarpeesta ja päätöksen sen määräämisestä tekee tuomioistuvin ja siinä arvioidaan tutkittavan syyntakeisuutta syytteenalaiseen tai epäiltyyn tekoon sekä tarvetta tahdosta riippumattomaan psykiatriseen sairaalahoitoon. Mielentilatutkimus on laaja tutkimus, joka sisältää tutkittavan henkilön elämänvaiheet pitkältä aikaväliltä ja yhdistää eri rekistereistä ja tahoilta kerättyjä tietoja. Rikosoikeudellisesti rangaistusvastuussa on teon hetkellä 15 vuotta täyttänyt ja syyntakeinen henkilö. Syyntakeeton tarkoittaa, ettei tekijä ole ymmärtänyt tekoaan esimerkiksi mielisairauden takia, ja alentuneesti syyntakeisen kyky ymmärtää teko on arvioitu merkittävästi alentuneeksi esimerkiksi mielenterveyden häiriön vuoksi. (Ahlgrén-Rimpiläinen & Puusa, 2018.) Suomessa vuosina 2012–2021 mielentilatutkimuksia tehtiin yhteensä 999 eli noin 100 vuosittain (Kaarre ym., 2022, s.18).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lasten surmien sekä puolison tai entisen

puolison surmien taustatekijöitä. Tavoitteena on tuotetun tiedon avulla auttaa kehittämään perhesurmien ennaltaehkäisyä eri keinoin. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä ovat miesten tekemien lasten surmien taustatekijät?
2. Mitkä ovat naisten tekemien lasten surmien taustatekijät?
3. Mitkä ovat miesten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät?
4. Mitkä ovat naisten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät?
5. Mitkä ovat miesten ja naisten erot perhesurmien taustatekijöissä?

AINEISTO JA MENETELMÄT

Aineisto kerättiin Terveystietokeskuksen oikeuspsykiatrian yksikössä vuoden 2022 aikana perhesurman tehneiden henkilöiden mielentilatutkimuksista. Tutkijoista yksi keräsi aineiston vierailevana tutkijana. Tutkimuksen aineistossa olevia lasten surmien sekä puolison tai entisen puolison surmien mielentilatutkimuksia oli yhteensä 119 vuosilta 2006–2021 eli mielentilatutkimuksia oli tehty keskimäärin seitsemän vuosittain, joka on seitsemän prosenttia kaikista tehdyistä mielentilatutkimuksista vuosittain. Perhesurman tehneistä 90 oli miehiä ja 29 naisia. Kerätty aineisto analysoitiin ja anonymisoitiin Findatan tietoturvalisenssin Kapseli-käyttöympäristössä.

Tutkimuksen eettinen ennakoarviointi pyydettiin (TENK, 2019) ja puoltava lausunto (75/2020) saatiin Tampereen alueen ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta lokakuussa 2020, jonka jälkeen mielentilatutkimuksiin haettiin tutkimuslupa. Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen Findata myönsi tutkimuslupan perhesurman tehneiden henkilöiden mielentilatutkimuksiin marraskuussa 2021. Tutkimuslupa perustuu sosiaali- ja terveystietojen toissijaiseen käyttöön perustuvaan lakiin (552/2019) eli toisiolakiin. Aineiston tuloksis-

sa ei esitetä alle viiden frekvenssin tuloksia tietojen anonymiteetin suojaamisen takia eikä suoria lainauksia mielentilatutkimuksista toisilain mukaisesti. (Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä 552/2019.)

Mielentilatutkimuksista poimittiin systemaattisesti kaikki se tieto, mikä liittyi tutkimuskysymyksiin. Analyysiin kertyi aineistoa yhteensä 119,5 sivua (Arial, fonttikoko 12, riviväli 1) (Liitetaulukko 1). Aineistosta analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä perhesurmien taustatekijöitä sekä kuvailtiin määrällisesti keskiarvoina ja prosentteina perhesurmien taustalla olevia tietoja, kuten tekijöiden syyntakeisuutta tekoon, surmatapaa, päihtymystilaa teon hetkellä, rikollis- ja päihdetaustaa ja itsetuhoisuutta. Lisäksi kuvailtiin lastensuojeluilmoitusten ja lähestymiskiellon määriä sekä taustalla olevia sairauksia. Aineistosta analysoitiin erikseen lasten sekä puolison ja entisen puolison surmat tekijöiden sukupuolen mukaan ja aineistosta poimittiin alkupe-
räisilmaisuja vastaten tutkimuskysymyksiin. Laadullisissa analyysissä analyysiyksikkönä käytettiin lausumaa. Alkuperäisilmaisut pelkistettiin ja ryhmiteltiin, ja niiden perusteella muodostettiin ala- ja ylä- sekä pääluokkia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Koko aineistosta muodostui yhteensä 4 636 pelkistystä, 349 ala- ja 44 yläluokkaa, jotka jakaantuivat 16 pääluokkaan. Aineiston määrän ja pelkistysten kuvaus analyysin etenemistä alaluokkaan on kuvattu Liitetaulukossa 1.

Miehistä 11 ja naisista 15 olivat surmanneet lapsen ja alle 18-vuotiaita lapsia kuoli surmissa yhteensä 38. Lasten surmiin liittyvästä aineistosta muodostui 1 464 pelkistystä, jotka jakaantuivat 161 alaluokkaan ja 23 yläluokkaan sekä kahdeksaan pääluokkaan, jotka kuvasivat lasten surmien taustatekijöitä (Liitetaulukko 1). Kahdeksasta pääluokasta neljä oli naistekijöiden ja neljä miestekijöiden ja ne nimettiin sukupuolen mukaan keskenään samanlaisiksi. Nämä neljä pääluokkaa olivat: lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohtaiseen tilanteeseen, elämäntilan-

teeseen sekä parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät (Taulukot 1 ja 2).

Miehistä 79 ja naisista 14 surmasi puolison tai entisen puolison. Puolison ja entisen puolison surmia koskevan koko aineiston perusteella muodostui 3 172 pelkistystä, jotka jakaantuivat 188 alaluokkaan ja 21 yläluokkaan sekä kahdeksaan pääluokkaan, jotka kuvasivat surmien taustatekijöitä (Liitetaulukko 1). Taustatekijät mies- ja naistekijöiden osalta puolison ja entisen puolison surmissa jakaantuivat kahdeksaan pääluokkaan (neljään pääluokkaan sukupuolen mukaan), jotka olivat molemmilla lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohtaiseen tilanteeseen, elämäntilanteeseen sekä parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät (Taulukot 4 ja 5). Vaikka pääluokat olivat yhteneväiset miehillä ja naisilla, niin ne sisälsivät eri asioita lasten surmien sekä puolison ja entisen puolison surmissa tekijöiden sukupuolen mukaan (Liitetaulukko 2).

PERHESURMIEN TAUSTATEKIJÄT LASTEN SURMISSA SEKÄ PUOLISON TAI ENTISEN PUOLISON SURMISSA

Lasten surmien taustatiedot

Lapsen surmanneita tekijöitä oli yhteensä 26. Miehet (n=11) jotka olivat surmanneet lapsen, olivat lasten isiä tai näiden muita miespuolisia perheenjäseniä ja he olivat yhteensä surmanneet 15 alle 18-vuotiaasta lasta, joista poikia oli viisi ja tyttöjä 10. Miespuolisten tekijöiden keski-ikä oli 40 vuotta ja surmien lapsiuhrien keski-ikä pojilla oli kolme vuotta ja tyttöillä kuusi vuotta. Naiset (n=15) jotka olivat surmanneet lapsen, olivat lasten äitejä tai näiden muita naispuolisia perheenjäseniä, ja he olivat surmanneet yhteensä 23 alle 18-vuotiaasta lasta, joista poikia oli seitsemän ja tyttöjä yhdeksän. Uhrien sukupuolesta tai iästä ei ollut

mainintaa seitsemän lapsen kohdalla. Naispuolisten tekijöiden keski-ikä oli 32 vuotta ja surmien lapsiuhrien keski-ikä pojilla oli yksi vuotta ja tytöillä kolme vuotta.

Miehistä ja naisista syyntakeisia tai alenuneesti syyntakeisia teon hetkellä oli ollut yhteensä 17 (65 %) ja syyntakeettomia yhdeksän (35 %). Kaikista lasten surman tehneistä psykoottisia teon hetkellä oli ollut yhdeksän (35 %), kun taas 17 (65 %) tekijöistä oli joko ei-psykoottisia tai heidän kohdallaan psykoottisuutta ei voitu varmuudella sulkea pois. Yleisin lasten surman tekotapa oli lapsen tukehduuttaminen tai surmaaminen teräaseella. Lasten surman tehneistä naisista kenelläkään ei ollut aiempaa rikosrekisteriä (n=15). Kaikista tekijöistä yhdeksällä (35 %) oli ollut aikuisena alkoholin riskikäyttöä sekä viidellä (19 %) oli ollut myös aikuisena kannabiksen tai muiden huumeiden käyttöä tai kokeilua. Lapsuudessa tai nuoruudessa päihteiden käyttöä, kuten alkoholinkäyttöä oli ollut seitsemällä (27 %) ja kannabiksen tai muiden huumeiden käyttöä tai kokeilua myös seitsemällä (27 %) tekijällä, mutta tekijöistä 11:llä (42 %) ei ollut aiempaa päihteiden riskikäyttöä tai mainintaa asiasta. Lasten surman tehneistä 10 (38 %) oli yrittänyt itsemurhaa teon yhteydessä tai taustalla oli aiempia itsemurhayrityksiä. Tekijöistä 12:lla (46 %) oli ollut myös aiempia itsetuhoisia ajatuksia tai puheita sekä itsemurhalla uhkaamisia. Lisäksi tekijöistä viisi (19 %) oli suunnitellut itsemurhaa ennen tekoa tai käyttäytynyt aiemmin itsetuhoisesti. Yhdeksästä perheestä oli tehty lastensuojeluilmoitus tai perheen lapsi/lapset oli sijoitettu kodin ulkopuolelle, tai lapsen toinen vanhempi oli ollut turvakodissa lapsen kanssa.

Miespuolisista tekijöistä yhdeksällä (82 %) oli persoonallisuushäiriöitä. Persoonallisuushäiriöt olivat yleisin diagnoosi, ja niihin kuului tunne-elämältään epävakaa tai riippuvainen persoonallisuus, epäsosiaalinen persoonallisuus narsistisin piirtein tai narsistinen persoo-

nallisuus epäsosiaalisin piirtein. Lisäksi persoonallisuuden häiriöitä olivat muu määritetty persoonallisuushäiriö sekä narsistinen ja sekamuotoinen persoonallisuushäiriö. Miehillä toiseksi yleisin diagnoosi olivat päihdesairaudet, joita havaittiin kuudella (55 %) ja näitä olivat alkoholiriippuvuus tai -ongelma, kannabinoidiriippuvuus, alkoholi- ja lääkeriippuvuus sekä alkoholin haitallinen käyttö ja lääkeriippuvuus. Myös naispuolisten tekijöiden yleisin diagnoosi oli persoonallisuushäiriöt, ja niitä oli kymmenellä (67 %). Naisilla yleisimmät persoonallisuushäiriöt olivat narsistinen- ja sekamuotoinen persoonallisuushäiriö sekä tunne-elämältään epävakaa, vaativa-, huomionhakuinen- ja epäsosiaalinen persoonallisuus. Toiseksi yleisimpänä diagnoosina olivat masennukset, joita oli viidellä (33 %) naispuolisella tekijällä. Näitä olivat synnytyksen jälkeinen, pitkäaikainen, vaikea-asteinen psykoottinen- ja kaksisuuntaisen mielialahäiriön vaikea psykoottistasoinen masennus sekä toistuva vakava masennustila.

Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät

Miesten tekemien lasten surmien taustalla oli lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohtaiseen tilanteeseen, elämäntilanteeseen sekä parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä tekijöitä (Taulukko 1).

Taulukko 1. Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät	turvaton kasvuympäristö	lapsuudessa koettu fyysinen väkivalta kotona lapsuudessa koettu henkinen väkivalta kotona lapsuudessa huono ilmapiiri kotona lapsuudessa koettu traumaattisia kokemuksia nuoruudessa koettu traumaattisia kokemuksia emotionaalinen kaltoinkohtelu lapsuudessa
	huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu lapsuudessa ja nuoruudessa	rikollinen toiminta nuoruudessa määrittelemätöntä päihteiden käyttöä nuoruudessa mielialaoireita nuoruudessa aggressiivisuus lapsuudessa aggressiivisuus nuoruudessa
Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät	mielenterveys- ja päihdeongelmat aikuisuudessa	itsetuhoisuus masentuneisuus ahdistuneisuus harhaluulot aistiharhat psykoottisia oireita persoonallisuushäiriö runsas alkoholin käyttö lääkkeiden väärinkäyttö huumeiden käyttö peliriippuvuus sukurasite päihde- ja psyykkisiin sairauksiin
	persoonallisuuden piirteet	epäsosiaalisia piirteitä persoonallisuudessa estyneitä piirteitä persoonallisuudessa riippuvaisia piirteitä persoonallisuudessa narsistisia piirteitä persoonallisuudessa psykopaattisia piirteitä persoonallisuudessa paranoidisia piirteitä persoonallisuudessa impulsiivisia piirteitä persoonallisuudessa epäkypsiä piirteitä persoonallisuudessa tunne-elämän epävakaita piirteitä persoonallisuudessa heikko itsetunto heikot kognitiiviset kyvyt itsekeskeisyys ylimielisyys
	ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella	tunteiden käsittelyn vaikeus tunteiden hallinnan vaikeus käytökseen aggressiivisuus empatiakyvyttömyys
Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät	sosioekonomiset haasteet	taloudellisia huolia työttömyys ammattillisten opintojen puuttuminen rikoksiin syyllistyminen vaikeuksia ihmissuhteissa
	raskas elämänvaihe	kulissien ylläpitäminen kuormittava tilanne vanhemman vakava väsymys uniongelmat
	avun järjestämisen vaikeus	avun vastaanottamisen vaikeus sairaudentunnottomuus psykiatrisen hoidon laiminlyönti

Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät	ongelmat ja väkivalta parisuhteessa	alisteinen asema parisuhteessa riitaisa parisuhde mustasukkaisuus parisuhteessa manipulatiivinen käytös henkinen väkivalta puolisoa kohtaan fyysinen väkivalta puolisoa kohtaan
	vaikeutunut erotilanne	eron jälkeinen vainoaminen huoltajuuskiista kyvyttömyys hyväksyä eroa parisuhteessa perheidyllin menettäminen
	perheen lapsen turvattomat kotiolot	perheen lapsen kohdistettu fyysinen väkivalta perheen lapsen kohdistettu henkinen väkivalta lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu lastensuojeluilmoitus perheestä

Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät miehillä kuvailtiin *turvattomana kasvuympäristönä ja huolestuttavana käyttäytymisenä ja oireiluna lapsuudessa ja nuoruudessa*. Lasten surman tehneillä miehillä oli ollut *turvaton kasvuympäristö*, johon kuvailtiin sisältyneen lapsuudessa koettua fyysistä ja henkistä väkivaltaa sekä huonoa ilmapiiriä kotona. Lisäksi turvaton kasvuympäristö oli ilmennyt lapsuudessa ja nuoruudessa koettuina traumaattisina kokemuksina sekä emotionaalisena kaltoinkohteluna lapsuudessa. *Huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu lapsuudessa ja nuoruudessa* näkyi rikollisena toimintana, määrittelemättömänä päihteiden käyttönä ja mielialaoireina nuoruudessa sekä aggressiivisuutena lapsuudessa ja nuoruudessa.

Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät ilmenivät mielenterveys- ja päihdeongelmina aikuisuudessa, persoonallisuuden piirteinä ja ongelmina tunteiden alueella. Lapsen surmanneiden miesten *mielenterveys- ja päihdeongelmiin aikuisuudessa* liittyi itsetuhoisuutta, masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, harhaluuloja ja aistiharhoja sekä psykoottisia oireita ja persoonallisuushäiriöitä. Tekijöillä oli myös runsasta alkoholinkäyttöä, lääkkeiden väärinkäyttöä ja huumeiden käyttöä sekä peliriippuvuutta. Lisäksi ilmeni sukurasitetta päihde- ja psyykkisiin sairauksiin. *Persoonallisuuden piirteisiin* liittyi epäsosiaalisia,

estyneitä, riippuvaisia, narsistisia, psykopaattisia, paranoidisia, impulsiivisia, epäkypsiä ja tunne-elämän epävakaita piirteitä persoonallisuudessa. Heikko itsetunto ja heikot kognitiiviset kyvyt sekä itsekeskeisyys ja ylimielisyys olivat osa tekijän persoonallisuuden piirteitä. *Ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella* näkyivät tunteiden käsittelyn vaikeutena ja hallinnan vaikeutena käytökseen sekä aggressiivisuutena ja empatiakyvyttömyytenä.

Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät sisälsivät sosioekonomisia haasteita, raskasta elämänvaihetta ja avun järjestämisen vaikeutta. *Sosioekonomiset haasteet* ilmenivät taloudellisina huolina, työttömyytenä, ammatillisten opintojen puuttumisena ja rikoksiin syyllistymisenä sekä vaikeuksina ihmissuhteissa. *Raskaaseen elämänvaiheeseen* sisältyi kulissien ylläpitämistä, kuormittavaa tilannetta, vanhemman vakavaa väsymystä ja uniongelmia. *Avun järjestämisen vaikeuteen* liittyi avun vastaanottamisen vaikeus, tekijän sairaudentunnottomuus sekä psykiatrisen hoidon laiminlyöntiä.

Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät kuvailtiin ongelmina ja väkivaltana parisuhteessa, vaikeutuneena erotilanteena ja perheen lapsen turvattomina kotioloina. *Ongelmat ja väkivalta parisuhteessa* ilmenivät (tekijän) alisteisena asemana parisuhteessa, riitaisana parisuhteena, mustasukkaisuutena

parisuhteessa, manipulatiivisena käytöksenä sekä henkisenä ja fyysisenä väkivaltana puolisoa kohtaan. Lasten surmanneiden miesten taustalla oli *vaikeutunut erotilanne*, joka ilmeni eron jälkeisenä vainoamisena, huoltajuuskiistana, kyvyttömyytenä hyväksyä eroa parisuhteessa sekä kokemuksena perheidyllin menettämisestä. *Perheen lapsen turvattomat kotiolot* ilmenivät perheen lapseen kohdistetuna fyysisenä ja henkisenä väkivaltana sekä lapsen emotionaalisena kaltoinkohteluna ja lastensuojeluilmoituksena perheestä.

Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät

Naisten tekemien lasten surmien taustalla oli lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohtaiseen tilanteeseen, elämäntilanteeseen sekä parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä tekijöitä (Taulukko 2).

Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät kuvailtiin naisilla turvattomana kasvuympäristönä sekä huolestuttavana käyttäytymisenä ja oireiluna nuoruudessa. Lasten surman tehneiden naisten *turvaton kasvuympäristö* kuvailtiin rikkonaisena lapsuutena sekä lapsuudessa koettuna fyysisenä ja henkisenä väkivaltana sekä emotionaalisenä kaltoinkohteluna lapsuudessa. Vanhempien riitaiset välit ja vanhemman runsas alkoholinkäyttö lapsuudessa liittyivät myös turvattomaan kasvuympäristöön. Lisäksi kuvailtiin vanhempien autoritaarista kasvatusta ja koulukiusattuna olemista. *Huolestuttavaan käyttäytymiseen ja oireiluun lapsuudessa ja nuoruudessa* sisältyi määrittelemätöntä päihdeiden käyttöä, mielialaoireita ja syömishäiriön oireita nuoruudessa.

Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät kuvailtiin mielenterveys- ja päihdeongelmina aikuisuudessa, persoonallisuuden piirteinä, ongelmina tunteiden ja ajattelun alueella sekä raskauteen ja synnytykseen liittyvinä tekijöinä. Naistekijöiden *mielenterveys- ja*

päihdeongelmat aikuisuudessa ilmenivät runsaana alkoholin käyttönä, masentuneisuutena, ahdistuneisuutena sekä bipolaarihäiriön ja psykoottisina oireina. Lisäksi kuvailtiin erilaisia pelkotiloja oireina, aistiharhoja ja harhaluuloja. Mielenterveys- ja päihdeongelmiin aikuisuudessa kuvailtiin myös persoonallisuushäiriöitä, paranoidisia ajatuksia ja psyykkistä sairastumista aiemmin. Lisäksi niihin liittyivät dissosiatiiiviset kokemukset, itsetuhoisuus sekä traumakokemus taustalla. *Persoonallisuuden piirteisiin* naisilla kuvailtiin impulsiivisia, epäkypsiä, tunne-elämän epävakaita, riippuvaisia ja vaativia piirteitä persoonallisuudessa. Lisäksi kuvailtiin epäluuloisia, narsistisia, huomionhakuksia, epäsosiaalisia, itsekeskeisiä ja sensitiivisiä piirteitä persoonallisuudessa. Persoonallisuuden piirteisiin liittyi myös poikkeava persoonallisuuden kehitys ja piirteitä tunne-elämältään joustamattomasta persoonallisuudesta. Persoonallisuudessa heikko stressin sietokyky ja keinottomuus vaikeassa elämäntilanteessa sekä heikko itsetunto ja epärehellisyys olivat myös osa persoonallisuuden piirteitä. *Ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella* näkyivät tunteiden käsittelyn vaikeutena ja hallinnan vaikeutena käytökseen, äidin jatkuvana huolena lapsen kehityksestä ja täydellisyyteen pyrkivänä identiteettinä äitiydessä sekä ambivalentteina tunteina lasta kohtaan. Mustavalkoinen ajattelu, vaikeus kokea empatiaa ja valealtruistiset ajatukset sekä näköalattomuus tulevaisuudesta liittyivät ongelmiin tunteiden ja ajattelun alueella. Lisäksi niitä olivat pelko hylätyksi tulemisesta, heikot kognitiiviset kyvyt ja aggressiivisuus. *Raskauteen ja synnytykseen liittyvät tekijät* ilmenivät synnytyksen jälkeisenä masennuksena, raskauden salaamisena ulkopuolisilta, raskauden keskeyttämisen harkitsemisena, neuvolaseurannan laiminlyöntinä ja lapsivuodepsykoosin oireina.

Taulukko 2. Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät	turvaton kasvuympäristö	rikkonainen lapsuus lapsuudessa koettu fyysinen väkivalta kotona lapsuudessa koettu henkinen väkivalta kotona emotionaalinen kaltoinkohtelu lapsuudessa vanhempien riitaiset välit lapsuudessa vanhemman runsas alkoholinkäyttö lapsuudessa vanhempien autoritaarinen kasvatus lapsuudessa koulukiusattuna oleminen
Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät	huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu lapsuudessa ja nuoruudessa	määrittelemätöntä päihteiden käyttöä nuoruudessa mielialaoireita nuoruudessa syömishäiriön oireita nuoruudessa
	mielenterveys- ja päihdeongelmat aikuisuudessa	runsas alkoholin käyttö masentuneisuus ahdistuneisuus bipolaarihäiriön oireita psykoottisia oireita erilaiset pelkotilat oireina aistiharhat harhaluulot persoonallisuushäiriö paranoidisia ajatuksia psykykinen sairastuminen aiemmin dissosiativisia kokemuksia itsetuhoisuus traumakokemus taustalla
	persoonallisuuden piirteet	impulsiivisia piirteitä persoonallisuudessa epäkypsiä piirteitä persoonallisuudessa tunne-elämän epävakaita piirteitä persoonallisuudessa riippuvaisia piirteitä persoonallisuudessa vaativia piirteitä persoonallisuudessa epäluuloisia piirteitä persoonallisuudessa narsistisia piirteitä persoonallisuudessa huomionhakuja piirteitä persoonallisuudessa epäsosiaalisia piirteitä persoonallisuudessa itsekeskeisiä piirteitä persoonallisuudessa sensitiivisiä piirteitä persoonallisuudessa poikkeava persoonallisuuden kehitys piirteitä tunne-elämältään joustamattomasta persoonallisuudesta persoonallisuudessa heikko stressin sietokyky persoonallisuudessa keinottomuutta vaikeassa elämäntilanteessa heikko itsetunto epärehellisyys

Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät	ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella	tunteiden käsittelyn vaikeus tunteiden hallinnan vaikeus käytökseen äidin jatkuva huoli lapsen kehityksestä täydellisyyteen pyrkivä identiteetti äitiydessä ambivalentit tunteet lasta kohtaan mustavalkoinen ajattelu vaikeus kokea empatiaa valealtruistiset ajatukset näköalattomuus tulevaisuudesta pelko hylätyksi tulemisesta heikot kognitiiviset kyvyt aggressiivisuus
	raskauteen ja synnytykseen liittyvät tekijät	synnytyksen jälkeinen masennus raskauden salaaminen ulkopuolisilta raskauden keskeyttämisen harkitseminen neuvolaseurannan laiminlyönti lapsivuodepsykoosin oireet
	ongelmat ihmissuhteissa	yksinäisyys ihmissuhteissa eristäytyneisyys ihmissuhteissa epävakautta ihmissuhteissa huono suhde omaan vanhempaan epäluottamus ihmissuhteissa manipuloiva käyttäytyminen
	raskas elämänvaihe	kulissien ylläpitäminen kuormittava tilanne vanhemman vakava väsymys uniongelmat taloudelliset huolet tuen tarve käytännön asioissa arjessa opinnoissa heikko pärjääminen tuen puute lapsen hoitoon puolisolta kyvyttömyys huolehtia arjesta
Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät	avun järjestämisen vaikeus	yhteistyön toimimattomuus lastensuojelun kanssa mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuus sairaudentunnottomuus avun saamisen vaikeus psyykkisiin ongelmiin avun vastaanottamisen vaikeus avun hakemisen vaikeus vaikeus puhua huolista avohoidon sopimattomuus läheiset eivät ymmärtäneet tilanteen vakavuutta
	ongelmat ja väkivalta parisuhteessa	puolison aiheuttama fyysinen väkivalta puolison aiheuttama henkinen väkivalta riitaisa parisuhde mustasukkaisuus parisuhteessa puoliso on kohdistettu väkivalta kunniaväkivallan uhriksi joutuminen
	vaikeutunut erotilanne	huoltajuuskiista kyvyttömyys hyväksyä eroa parisuhteessa turvattomuuden kokemuksia uhkailusta
	perheen lapsen turvattomat kotiolot	lapsen hoitamisen laiminlyönti aiempi uhriin kohdistettu väkivalta lastensuojeluilmoitus perheestä

Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät kuvailtiin ongelmina ihmissuhteissa, raskaana elämänvaiheena, ja avun järjestämisen vaikeutena. Lasten surmanneilla naisilla oli *ongelmia ihmissuhteissa*, jotka näkyivät yksinäisyytenä, eristäytyneisyytenä ja epävakautena ihmissuhteissa. Tekijöillä oli myös huono suhde omaan vanhempaan, epäluottamusta ihmissuhteissa ja manipuloivaa käyttäytymistä. *Raskaaseen elämänvaiheeseen* sisältyi kullisien ylläpitämistä, kuormittavaa tilannetta, vanhemman vakavaa väsymystä ja uniongelmiä sekä taloudellisia huolia. Myös tuen tarve käytännön asioissa arjessa, opinnoissa heikko pärjääminen ja tuen puute lapsen hoitoon puolisolta sekä kyvyttömyys huolehtia arjesta liittyivät raskaaseen elämänvaiheeseen. *Avun järjestämisen vaikeuteen* kuvailtiin yhteistyön toimimattomuutta lastensuojelun kanssa, mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuutta ja sairautentunnottomuutta. Lisäksi mainittiin avun saamisen vaikeus psyykkisiin ongelmiin, avun vastaanottamisen ja hakemisen vaikeus, vaikeus puhua huolista sekä avohoidon sopimattomuus ja että läheiset eivät ymmärtäneet tilanteen vakavuutta.

Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät ilmenivät ongelmina ja väkivaltana parisuhteessa, vaikeutuneena erotilanteena ja perheen lapsen turvattomina kotioloina. *Ongelmat ja väkivalta parisuhteessa* näkyivät puolison aiheuttamana fyysisenä ja henkisenä väkivaltana (tekijää kohtaan) sekä riitaisana parisuhteena. Lisäksi kuvailtiin mustasukkaisuutta parisuhteessa ja puolisoon kohdistettua väkivaltaa sekä kunniaväkivallan uhriksi joutumista. *Vaikeutuneeseen erotilanteeseen* sisältyi huoltajuuskiistat, kyvyttömyys hyväksyä eroa parisuhteessa ja turvattomuuden kokemukset uhkailusta. *Perheen lapsen turvattomiin kotioloihin* liittyi lapsen hoitamisen laiminlyönti, aiempi uhriin (lapsen) kohdistettu väkivalta sekä lastensuojeluilmoitus perheestä.

Puolison tai entisen puolison surmien taustatiedot

Puolison tai entisen puolison surmanneita tekijöitä oli yhteensä 93, joista miehiä oli 79 ja naisia 14. Miesten keski-ikä oli 49 vuotta ja naisten 41 vuotta. Yhteensä kaikissa surmissa oli kuollut 49 aviopuolisoa, 29 avopuolisoa ja 15 entistä puolisoa. Kaikista tekijöistä 65 (70 %) oli todettu syyntakeiseksi, kun taas syyntakeettomia oli 19 (20 %) ja alentuneesti syyntakeisia tai syyntakeisia/alentuneesti syyntakeisia yhdeksän (10 %). Tekohetkellä ei-psykoottisia tekijöistä oli ollut 73 (78 %) kun taas 20 (22 %) tekijän todettiin olleen psykoottisia tai jonkin verran psykoottisia tai psykoottisuutta ei ollut voitu sulkea pois. Yleisimmin surmat oli tehty teräaseella (40 surmaajaa; 43 %), ampumalla (15; 16 %), käyttäen muuta väkivaltaa (13; 14 %) tai kuristamalla (10; 11 %). Tekijöistä aiempi rikosrekisteri oli 22:lla (28 %) miehistä ja kuudella (43 %) naisista. Tekohetkellä kaikista tekijöistä päihtyneitä oli ollut 59 (63 %) ja ei-päihtyneitä 14 (15 %). Lisäksi 20:n (22 %) tekijän kohdalla ei ollut tietoa päihtymisestä. Miehistä 46 (58 %) ja naisista kuusi (43 %) oli tekohetkellä ollut päihtyneenä alkoholista. Päihdeanalyysin perusteella 25 miehen humalatilan keskiarvo oli ollut tekohetkellä 1,80 promillea ja kuuden naisen 1,87 promillea. Surmaajista 18:lla (19 %) oli ollut tekohetkellä päihteiden sekakäyttöä, lääkkeiden väärinkäyttöä tai huumausaineiden käyttöä. Miehistä 52:lla (66 %) ja naisista kymmenellä (71 %) oli ollut alkoholin riskikäyttöä aikuisena. Tekijöistä 20 (22 %) oli käyttänyt tai kokeillut kannabista ja 23 (25 %) oli käyttänyt tai kokeillut muita huumeita aikuisiällä. Myös 28:lla (30 %) tekijällä oli ollut aikuisena lääkkeiden väärinkäyttöä, anabolisten steroidien käyttöä tai eetterin imppaamista. Lapsuudessa ja nuoruudessa alkoholin käyttöä oli ollut tekijöistä 32:lla (34 %), kannabiksen käyttöä tai kokeilua yhdeksällä (10 %) ja muiden huumeiden käyttöä tai kokeilua yhdeksällä (10 %). Lisäksi tekijöistä kahdeksalla (9 %) oli ollut

lapsena tai nuorena lääkkeiden väärinkäyttöä, liimojen haistelua tai erikseen määrittelemättä päihteiden käyttöä. Itsemurhaa oli yrittänyt teon yhteydessä tekijöistä yhdeksän (10 %) ja suunnitellut ennen tekoa kuusi (6 %) ja aiempia itsemurhayrityksiä oli miehistä 17:llä (22 %) ja naisista viidellä (36 %). Aiempia itsemurha-ajatuksia oli ollut 17:llä (18 %) ja itsemurhapuheita tai itsemurhalla uhkaamisia kymmenellä (11 %) tekijällä ja itsetuhoista käyttäytymistä oli yhdeksällä (10 %) tekijällä. Miespuolisista tekijöistä kuudella (8 %) oli joko voimassa oleva tai aiempi lähestymiskielto uhriin tai entiseen puolisoonsa tai uhri oli hakenut lähestymiskieltoa tekijää kohtaan. Uhreista viisi (5 %) oli ollut teon hetkellä tai aiemmin turvakodissa.

Tekijöistä miesten (n=79) yleisimpänä diagnoosina olivat persoonallisuushäiriöt, joita todettiin yhteensä 62:lla (78 %) tekijällä. Yleisin oli sekamuotoinen persoonallisuushäiriö (15 surmaajaa; 19 %), jonka lisäksi tekijöillä todettiin tunne-elämältään epävakaata (12; 15 %), epäsosiaalista (8; 10 %), narsistista (6; 8 %) ja estynyttä persoonallisuutta (5; 6 %) sekä muita erityyppisiä persoonallisuushäiriöitä 16:ssa (20 %) tapauksessa. Seuraavaksi yleisin sairaus oli päihdesairaudet, joita oli 56 (71 %) tekijällä. Näitä olivat muun muassa alkoholiriippuvuus ja alkoholin väärinkäyttö tai haitallinen käyttö sekä alkoholin aiheuttama aivoatrofia tai polyneuropatia. Muita miespuolisilla tekijöillä todettuja päihdesairauksia olivat lääkeriippuvuus ja lääkkeiden haitallinen käyttö, monipäihderiippuvuus, päihteiden sekakäyttö tai useiden lääkeaineiden tai muun psyykkisiin toimintoihin vaikuttavan aineen aiheuttama riippuvuusoireyhtymä. Lisäksi päihdesairauksia olivat huumausaineen käytön aiheuttama riippuvuusoireyhtymä, amfetamiinin haitallinen käyttö sekä amfetamiiniriippuvuus. Masennukset olivat myös yleisiä ja niitä oli todettu 21:llä (27 %), ja niistä yli puolet olivat keskivaikeita ja vaikeita masennuksia. Lisäksi tekijöillä oli todettu muun muassa erityyppisiä mielenterveyden häiriöitä, skitsofreniaa ja myös erilaisia dementioita.

Naispuolisilla tekijöillä (n=14) todettiin eniten päihdesairauksia: kymmenellä (71 %) oli todettu alkoholiriippuvuus, alkoholin haitallista käyttöä tai pitkäaikaiseen alkoholinkäyttöön liittyvä aivosurkastuma. Muita päihdesairauksia oli naisista seitsemällä (50 %). Näitä olivat useiden lääkeaineiden tai muun psyykkisiin toimintoihin vaikuttavan aineen käytön aiheuttama riippuvuusoireyhtymä tai haitallinen käyttö sekä riippuvuus rauhoittavista lääkkeistä tai useista päihteistä tai opioidia sisältävän kipulääkkeen väärinkäyttö. Naisilla oli myös todettu erilaisia persoonallisuushäiriöitä: kahdeksalla (57 %) oli tunne-elämältään epävakaata persoonallisuus ja myös kahdeksalla (57 %) todettiin olevan muita persoonallisuushäiriöitä, joita olivat epäsosiaalinen ja riippuvainen persoonallisuus tai sekamuotoinen persoonallisuushäiriö. Naisten korkeat lukemat sairauksissa johtuivat samanaikaisesta sairastavuudesta.

Miesten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät

Miesten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustalla oli lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohlaiseen tilanteeseen, elämäntilanteeseen sekä parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä tekijöitä (Taulukko 3).

Taulukko 3. Miesten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät

Pääloukka	Yläluokka	Alaluokka
Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät	turvaton kasvuympäristö	lapsuudessa koettu fyysinen väkivalta kotona lapsuudessa koettu henkinen väkivalta kotona lapsuudessa huono ilmapiiri kotona lapsuudessa koettu traumaattisia kokemuksia nuoruudessa koettu traumaattisia kokemuksia lapsuudessa sijoitettu ydinperheestä nuoruudessa sijoitettu ydinperheestä koulukiusattuna oleminen emotionaalinen kaltoinkohtelu lapsuudessa yksinäisyys lapsuudessa vanhemman runsas alkoholin käyttö lapsuudessa vanhemman väkivaltaisuus toista vanhempaa kohtaan lapsuudessa omalla vanhemmalla mielenterveysongelmia
	huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu lapsuudessa ja nuoruudessa	alkoholin käyttöä lapsuudessa alkoholin käyttöä nuoruudessa imppaamista lapsuudessa imppaamista nuoruudessa päihteiden sekakäyttöä lapsuudessa päihteiden sekakäyttöä nuoruudessa huumeiden käyttö nuoruudessa käytösongelmia lapsuudessa käytösongelmia nuoruudessa raivokohtaukset lapsuudessa raivokohtaukset nuoruudessa rikollinen toiminta lapsuudessa rikollinen toiminta nuoruudessa mielialaoireita lapsuudessa mielialaoireita nuoruudessa unettomuutta lapsuudessa unettomuutta nuoruudessa
Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät	mielenterveys- ja päihdeongelmat aikuisuudessa	runsas alkoholin käyttö sekakäyttö huumeiden käyttö monipäihderiippuvuus kiellettyjen hormonien käyttö lääkkeiden väärinkäyttö lääkeriippuvuus itsetuhoisuus masentuneisuus ahdistuneisuus paniikkioireet sosiaalisten tilanteiden pelko harhaluulot aistiharhat psykoottisia oireita erilaiset pelkotilat oireina mielisairaus persoonallisuushäiriö peliriippuvuus traumakokemus taustalla sukurasite päihde- ja psyykkisiin sairauksiin

	persoonallisuuden piirteet	huomionhakuja piirteitä persoonallisuudessa impulsiivisia piirteitä persoonallisuudessa epäsosiaalisia piirteitä persoonallisuudessa estyneitä piirteitä persoonallisuudessa eristäytyviä piirteitä persoonallisuudessa passiivisaggressiivisia piirteitä persoonallisuudessa riippuvaisia piirteitä persoonallisuudessa narsistisia piirteitä persoonallisuudessa psykopaattisia piirteitä persoonallisuudessa paranoidisia piirteitä persoonallisuudessa epäkypsiä piirteitä persoonallisuudessa epäluuloisia piirteitä persoonallisuudessa vaativia piirteitä persoonallisuudessa tunne-elämän epävakaita piirteitä persoonallisuudessa poikkeava persoonallisuuden kehitys itsekeskeisyys ylimielisyys epärehellisyys heikko itsetunto manipulatiivinen käytös
	ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella	pelko hylätyksi tulemisesta kiintymyssuhdehäiriö vaikeus kokea empatiaa heikot kognitiiviset kyvyt tunteiden käsittelyn vaikeus tunteiden hallinnan vaikeus käytökseen pääteillä tunteiden hoitamista impulssikontrollin heikkeneminen pääteiden käyttö madalsi impulssikontrollia puutteelliset sosiaaliset vuorovaikutustaidot vihamielisyys ihmissuhteissa aggressiivisuus
	fyysiset sairaudet ja oireet	aivosairaus muistihäiriöitä fyysisiä vaivoja uupumus oireita toimintakyvyn heikkeneminen uniongelmat
Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät	sosioekonomiset haasteet	taloudellisia huolia työttömyys irtisanottiin työstä työkyvyttömyys asunnottomuus ammattillisten opintojen puuttuminen rikoksiin syyllistyminen
	ongelmat ihmissuhteissa	yksinäisyys ihmissuhteissa eristäytyneisyys ihmissuhteissa riitely ihmissuhteissa
	raskas elämänvaihe	kulissien ylläpitäminen kuormittava tilanne perheen turvaverkkojen puuttuminen kuormittuminen omaishoitajana toivottomuus elämäntilanteesta puolison masennus

	avun järjestämisen vaikeus	avun hakemisen vaikeus avun vastaanottamisen vaikeus mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuus psykiatrisen hoidon laiminlyönti sairaudentunnottomuus
Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät	ongelmat ja väkivalta parisuhteessa	riitaisa parisuhde haasteet parisuhteessa toistuvat yhteen palaamiset parisuhteessa alisteinen asema parisuhteessa puolison aiheuttama henkinen väkivalta puolison aiheuttama fyysinen väkivalta mustasukkaisuus parisuhteessa runsas päihteiden käyttö parisuhteessa molemminpuolinen parisuhdeväkivalta fyysinen väkivalta puolisoa kohtaan taloudellinen väkivalta puolisoa kohtaan toistuva väkivalta puolisoa kohtaan kunniaväkivalta puolisoa kohtaan puolison kokemus pelko väkivallasta puolison alistaminen aiemmin puolison oleminen turvakodissa puolison kontrollointi puolison uhkailu puolison eristäminen muista ihmisistä tappouhkauksien sanominen puolisoa kohtaan raivo puolisoa kohtaan aiemmin haettu lähestymiskielto tekijän käytöksen takia
	vaikeutunut erotilanne	eron jälkeinen vainoaminen kyvyttömyys hyväksyä eroa parisuhteessa huoltajuuskiista perheidyllin menettäminen
	perheen lapsen turvattomat kotiolot	perheenjäseniin kohdistettu väkivalta perheen lapsen kohdistettu fyysinen väkivalta perheen lapsen kohdistettu henkinen väkivalta perheen lapsen kohdistettu taloudellinen väkivalta lastensuojeluilmoitus perheestä

Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät sisälsivät miehillä turvatonta kasvu ympäristöä ja huolestuttavaa käyttäytymistä ja oireilua lapsuudessa ja nuoruudessa. Puolison tai entisen puolison surman tehneillä miehillä oli ollut *turvaton kasvuympäristö*, johon liittyi lapsuudessa koettua fyysistä ja henkistä väkivaltaa sekä huonoa ilmapiiriä kotona. Tekijöillä oli lapsuudessa ja nuoruudessa koettuja traumaattisia kokemuksia tai heidät oli sijoitettu ydinperheestä. Koulukiusattuna oleminen, emotionaalinen kaltoinkohtelu ja yksinäisyys lapsuudessa liittyivät turvattomaan kasvuympäristöön.

Lisäksi kuvailtiin oman vanhemman runsasta alkoholin käyttöä ja väkivaltaisuutta toista vanhempaa kohtaan lapsuudessa sekä oman vanhemman mielenterveysongelmia. *Huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu lapsuudessa ja nuoruudessa* ilmeni alkoholin käyttönä, imppaamisena ja päihteiden sekakäyttönä lapsuudessa ja nuoruudessa sekä huumeiden käyttönä nuoruudessa. Puolison tai entisen puolison surmanneilla miehillä oli myös käytösongelmia ja raivokohtauksia lapsuudessa ja nuoruudessa. Lisäksi kuvailtiin rikollista toimintaa ja mielialaoireita sekä unettomuutta lapsuudessa ja nuoruudessa.

Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät ilmenivät mielenterveys- ja päihde-ongelmina aikuisuudessa, persoonallisuuden piirteinä, ongelmina tunteiden ja ajattelun alueella sekä fyysisinä sairauksina ja oireina. *Mielenterveys- ja päihdeongelmat aikuisuudessa* ilmenivät runsaana alkoholin käyttönä, sekakäyttönä, huumeiden käyttönä, monipäihderiippuvuutena, kiellettyjen hormonien käyttönä ja lääkkeiden väärinkäyttönä sekä lääkeriippuvuutena. Puolison tai entisen puolison surmanneilla miehillä oli itsetuhoisuutta, masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, paniikkioireita ja sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Lisäksi tekijöillä oli harhaluuloja, aistiharhoja, psykoottisia ja erilaisia pelkotiloja oireina. Osalla tekijöistä oli mielisairaus, persoonallisuushäiriö, peliriippuvuus tai traumakokemus taustalla. Myös sukurasitetta päihde- ja psyykkisiin sairauksiin kuvailtiin. Miestekijöiden *persoonallisuuden piirteisiin* kuvailtiin huomionhakuja, impulsiivisia, epäsosiaalisia, estyneitä ja eristäytyviä piirteitä persoonallisuudessa. Lisäksi niihin kuului passiivisaggressiivisia, riippuvaisia, narsistisia, psykopaattisia, paranoidisia ja epäkypsiä piirteitä persoonallisuudessa. Puolison tai entisen puolison surmanneilla miehillä oli myös epäluuloisia, vaativia ja tunne-elämän epävakaita piirteitä persoonallisuudessa sekä poikkeavaa persoonallisuuden kehitystä ja itsekokeskeisyyttä, ylimielisyyttä, epärehellisyyttä ja heikkoa itsetuntoa sekä manipulatiivista käytöstä. *Ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella* liittyivät pelkoon hylätyksi tulemisesta, kiintymyssuhdehäiriöön ja vaikeuteen kokea empatiaa. Niihin sisältyi myös heikot kognitiiviset kyvyt, tunteiden käsittelyn vaikeus ja hallinnan vaikeus käytökseen. Puolison tai entisen puolison surmanneilla miehillä ilmeni päihteillä tunteiden hoitamista ja impulssikontrollin heikkenemistä sekä päihteiden käyttö madalsi impulssikontrollia myös. Puutteelliset sosiaaliset vuorovaikutustaidot sekä vihamielisyys ihmissuhteissa ja aggressiivisuus olivat myös ongelmia tunteiden ja ajattelun alueella. *Fyysisiä sairauksia ja oi-*

reita olivat aivosairaudet, muistihäiriöt, fyysiset vaivat, uupumus oireet ja toimintakyvyn heikkeneminen sekä uniongelmat.

Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät ilmenivät sosioekonomisina haasteina, ongelmina ihmissuhteissa ja raskaana elämänvaiheena sekä avun järjestämisen vaikeutena. *Sosioekonomiset haasteet* kuvailtiin taloudellisina huolina, työttömyytenä, irtisanomisena työstä, työkyvyttömyytenä sekä asunnottomuutena, ammattillisten opintojen puuttumisena ja rikoksiin syyllistymisenä. *Ongelmiin ihmissuhteissa liittyi* yksinäisyys, eristäytyneisyys ja riitely ihmissuhteissa. *Raskas elämänvaihe* näkyi kulussien ylläpitämisenä, kuormittavana tilanteena, perheen turvaverkkojen puuttumisena sekä kuormittumisena omaishoitajana. Lisäksi siihen liittyi toivottomuus elämäntilanteesta ja puolison masennus. Puolison tai entisen puolison surmanneilla miehillä *avun järjestämisen vaikeuteen* liittyi avun hakemisen ja vastaanottamisen vaikeus, mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuus, psykiatrisen hoidon laiminlyönti sekä sairaudentunnottomuus.

Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät sisälsivät ongelmia ja väkivaltaa parisuhteessa ja vaikeutunutta erotilannetta sekä perheen lapsen turvattomia kotiloja. *Ongelmiin ja väkivaltaan parisuhteessa* kuvailtiin riitaisaa parisuhdetta, haasteita parisuhteessa sekä toistuvia yhteen palaamisia parisuhteessa. Puolison tai entisen puolison surmanneet miehet olivat myös alisteisessa asemassa parisuhteessa, ja puoliso aiheutti henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Ongelmiin ja väkivaltaan parisuhteessa sisältyi myös mustasukkaisuutta ja runsasta päihteiden käyttöä parisuhteessa sekä molemminpuolista parisuhdeväkivaltaa. Lisäksi kuvailtiin fyysistä, taloudellista ja toistuvaa väkivaltaa sekä kunniaväkivaltaa puolisoa kohtaan. Siihen liittyi myös puolison kokemaa pelkoa väkivallasta, puolison alistamista ja aiempaa puolison olemista turvakodissa. Puolison kontrollointi, uhkailu ja eris-

täminen muista ihmisistä ilmensivät ongelmia ja väkivaltaa parisuhteessa. Lisäksi kuvailtiin tappouhkauksien sanomista puolisoista ja rai-voa puolisoa kohtaan sekä aiemmin haettua lähestymiskieltoa tekijän käytöksen takia. *Vaikeutuneeseen erotilanteeseen* sisältyi eron jälkeistä vainoamista, kyvyttömyyttä hyväksyä eroa parisuhteessa, huoltajuuskiistaa ja perheidyllin menettämistä. *Perheen lapsen turvattomat kotiolot* sisälsivät perheenjäseniin kohdistettua väkivaltaa ja perheen lapseen kohdistettua fyysistä, henkistä ja taloudellista väkivaltaa sekä lastensuojeluilmoituksen perheestä.

Naisten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät

Naisten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustalla oli lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen, henkilökohtaiseen tilanteeseen ja elämäntilanteeseen sekä parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä tekijöitä (Taulukko 4).

Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät ilmenivät naisilla turvattomana kasvuympäristönä sekä huolestuttavana käyttäytymisenä ja oireiluna nuoruudessa. Puolison tai entisen puolison surmanneilla naisilla oli ollut *turvaton kasvuympäristö*, johon liittyi vanhemman runsasta alkoholin käyttöä lapsuudessa sekä lapsuudessa koettua henkistä ja fyysistä väkivaltaa kotona. Lisäksi turvattomaan kasvuympäristöön liittyi emotionaalista kaltoinkohtelua lapsuudessa ja koulukiusattuna olemista. *Huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu nuoruudessa* näkyivät alkoholin ja huumeiden käyttönä sekä mielialaoireina nuoruudessa.

Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät näkyivät mielenterveys- ja päihdeongelmina aikuisuudessa, persoonallisuuden piirteinä sekä ongelmina tunteiden ja ajattelun alueella. Puolison tai entisen puolison surmanneilla naisilla *mielenterveys- ja päihdeongelmat* aikuis-

suudessa sisälsivät runsasta alkoholinkäyttöä, huumeiden käyttöä ja lääkkeiden väärinkäyttöä. Lisäksi tekijöillä oli masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, itsetuhoisuutta, psykoottisia oireita ja persoonallisuushäiriöitä. Naisilla oli myös traumakokemus taustalla sekä sukurasi-tetta päihde- ja psyykkisiin sairauksiin. *Persoonallisuuden piirteitä* olivat riippuvaiset, impulsiiviset, epäsosiaaliset, epäluuloiset, epäkypsät ja tunne-elämän epävakaaat piirteet persoonallisuudessa sekä heikko itsetunto. Tekijöillä oleviin *ongelmiin tunteiden ja ajattelun alueella* liittyi pelko hylätyksi tulemisesta, tunteiden käsittelyn vaikeus ja hallinnan vaikeus käytökseen. Lisäksi aggressiivisuus, vihamielisyys ihmissuhteissa ja alkoholin-käytön aiheuttama aivosurkastuma liittyivät ongelmiin tunteiden ja ajattelun alueella.

Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät ilmenivät sosioekonomisina haasteina ja avun järjestämisen vaikeutena. *Sosioekonomiset haasteet* näkyivät rikoksiin syyllistymisenä, taloudellisi-na huolina, työttömyytenä ja ammatillisten opintojen puuttumisena. Puolison tai entisen puolison surmanneille naisilla *avun järjestämisen vaikeutta* kuvailtiin mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuutena ja psy-kiatrisen hoidon laiminlyömisinä.

Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät liittyivät *ongelmiin ja väkivaltaan parisuh-teessa*, joihin kuvailtiin runsasta päihteiden käyttöä, mustasukkaisuutta parisuhteessa ja puolison runsasta päihteiden käyttöä. Lisäksi niihin sisältyi molemminpuolista parisuhde-väkivaltaa, puolison aiheuttamaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa, puolisoon kohdistettua väkivaltaa ja riitaisaa parisuhdetta sekä aiem-missa parisuhteissa koettua väkivaltaa.

Taulukko 4. Naisten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät

Päälukokka	Yläluokka	Alaluokka
Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät	turvaton kasvuympäristö	vanhemman runsas alkoholin käyttö lapsuudessa lapsuudessa koettu henkinen väkivalta kotona lapsuudessa koettu fyysinen väkivalta kotona emotionaalinen kaltoinkohtelu lapsuudessa koulukiusattuna oleminen
	huolestuttava käyttäytyminen ja oireilu nuoruudessa	alkoholin käyttöä nuoruudessa huumeiden käyttöä nuoruudessa mielialaoireita nuoruudessa
Henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät tekijät	mielenterveys- ja päihdeongelmat aikuisuudessa	runsas alkoholinkäyttö huumeiden käyttö lääkkeiden väärinkäyttö masentuneisuus ahdistuneisuus itsetuhoisuus psykoottisia oireita persoonallisuushäiriö traumakokemus taustalla sukurasite päihde- ja psyykkisiin sairauksiin
	persoonallisuuden piirteet	riippuvaisia piirteitä persoonallisuudessa impulsiivisia piirteitä persoonallisuudessa epäsosiaalisia piirteitä persoonallisuudessa epäluuloisia piirteitä persoonallisuudessa epäkypsiä piirteitä persoonallisuudessa tunne-elämän epävakaita piirteitä persoonallisuudessa heikko itsetunto
	ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella	pelko hylätyksi tulemisesta tunteiden käsittelyn vaikeus tunteiden hallinnan vaikeus käytökseen aggressiivisuus vihamielisyys ihmissuhteissa alkoholinkäytön aiheuttama aivosurkastuma
Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät	sosioekonomiset haasteet	rikoksiin syylistyminen taloudellisia huolia työttömyys ammattillisten opintojen puuttuminen
	avun järjestämisen vaikeus	mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuus psykiatrisen hoidon laiminlyönti
Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät	ongelmat ja väkivalta parisuhteessa	runsas päihteiden käyttö parisuhteessa mustasukkaisuus parisuhteessa puolison runsas päihteiden käyttö molemminpuolinen parisuhdeväkivalta puolison aiheuttama henkinen väkivalta puolison aiheuttama fyysinen väkivalta puolisoa kohdistettu väkivalta riitaisia parisuhde aiemmissa parisuhteissa koettu väkivalta

POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin perhesurmien taustatekijöitä surmaajien mielentilatu-
tkimusten pohjalta. Tutkimuksen tulokset
ovat linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa
(mm. Aho ym., 2017; Ellilä ym., 2023a,
2023b; Kauppi, 2012; Léveillé & Vignola-
Lévesque, 2020; Mälikomsi & Aho, 2018;
Piispa ym., 2012; Putkonen ym., 2009) ja täy-
dentävät perhesurmiin liittyvää tutkimustietoa
eri näkökulmasta. Myös tämän tutkimuksen
mukaan perhesurmien taustalta löytyy lähi-
suhdeväkivaltaa eri muodoissaan, mielenter-
veyden häiriöitä, vaikeutuneita erotilanteita ja
itsetuhoisuutta.

Lasten surman sekä puolison tai entisen puo-
lison surman tehneiden miesten ja naisten vä-
lillä taustatekijöissä oli paljon yhtäläisyyksiä,
mutta myös joitakin eroavaisuuksia. Molem-
pien taustalla oli omaa turvatonta lapsuutta
sekä huolestuttavaa käyttäytymistä ja oireilua
nuoruudessa, joten on tärkeää ymmärtää vä-
kivallan ylisukupolvisuus perhesurmien taus-
talla. Aikaisemmat tutkimukset myös tukevat
lapsuuden traumojen ja kiintymyssuhdehäi-
riön yhteyttä väkivaltaiseen käyttäytymiseen
(Johnson & Sachmann, 2014; Sachmann &
Harris Johnson, 2014). Hughes ym. (2021)
myös tuovat esille lapsuuden kokemuksia
kaltoinkohtelusta ja niiden yhteydestä myö-
hempään väkivaltaiseen käyttäytymiseen,
haitalliseen päihteiden käyttöön ja mielenter-
veyden häiriöihin. Varhainen tuen antaminen
perheille olisi tärkeää yhteiskunnassamme.
Aikaisemmista tutkimuksista tiedetään trau-
maattisten kokemusten ja toimintamallien
siirtyvän osalla aikuisuuteen (Aho ym., 2017;
Sachmann & Johnson, 2014) ja kokemusten
käsittelyyn tulisi saada apua ajoissa. Nais- ja
miestekijöiden mielenterveys- ja päihdeon-
gelmat aikuisuudessa olivat molempien sur-
mien taustatekijöitä. Persoonallisuushäiriöt
olivat molemmilla sukupuolilla yleisiä ja
lasten surmanneista miehistä 82 prosentilla
ja naisista 67 prosentilla todettiin persoonal-

lisuushäiriö sekä puolison tai entisen puolison
surmanneilla miehillä 78 prosentilla ja naisilla
57 prosentilla oli myös persoonallisuushäiriö.
Myös aiemmissa tutkimuksissa on tuotu esille
persoonallisuushäiriöitä perhesurmien taus-
talle (Myers ym., 2021).

Lasten surmanneilla naisilla todettiin synny-
tyksen jälkeistä masennusta. Raskauteen ja
synnytykseen liittyvät tekijät saattoivat vai-
kuttaa siihen, että naistekijöiden surmaamat
lapset olivat iältään nuorempia kuin miesten
surmaamat lapset. Lasten surmissa taustate-
kijöinä korostuivat myös surmaajien persoo-
nallisuuden piirteet, kuten miehillä heikko
itsetunto, heikot kognitiiviset kyvyt sekä
narsistiset ja impulsiiviset piirteet. Naisilla
todettuja persoonallisuuden piirteitä olivat
mm. epäkypsät, epärehelliset ja impulsiiviset
piirteet, jotka eivät olleet varsinaisia persoo-
nallisuushäiriöitä, mutta joilla oli merkitystä
surmien taustatekijöinä. Surmaajat olisivat
tarvinneet apua ajoissa raskaaseen elämän-
tilanteeseensa, ongelmiin ja väkivaltaan
parisuhteessa sekä vaikeutuneeseen erotilan-
teeseen, mutta taustalla tuotiin esille myös
perheelle avun järjestämisen vaikeudet. Las-
ten surmanneista naisista yhdelläkään ei ollut
aiempaa rikosrekisteriä, ja he poikkeavatkin
muista naissurmaajista tältä osin, sillä puoli-
son tai entisen puolison surmanneilla naisilla
43 prosentilla oli aiempi rikosrekisteri.

Lasten surmissa lapsiin oli kohdistettu eri-
laisia kaltoinkohtelun ja väkivallan muotoja.
Lapseen kohdistuvia erilaisia väkivallan muo-
toja tuleekin tunnistaa ja niihin tulee puuttua
lapsen hyvinvoinnin takia, mutta myös lasten
surmien estämiseksi (Rantanen ym., 2022a).
Aineistosta ilmeni, että lasten surmiin pää-
tyneistä perheistä oli myös tehty lastensuo-
jeluilmoituksia perheen lapsen turvattomien
kotiolojen takia, mutta ilmoitukset eivät riittä-
neet ehkäisemään surmia ajoissa. Tulos antaa
aihetta lastensuojelun toimien riittävyyden
kriittiseen tarkasteluun. Suomi on sitoutunut
kansainvälisiin ja kansallisiin sopimuksiin

lasten suojelemiseksi, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja kansalliseen lapsistrategiaan (Valtioneuvosto, 2021) sekä Istanbulin sopimukseen (STM, 2022), joka velvoittaa Suomea toimimaan lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen edistämiseksi. Suomessa on otettu käyttöön hyviä erilaisia lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ehkäiseviä työkaluja, kuten Barnahus-malli (Mitchell ym., 2023), LASTA- yhteistyömalli (Leppäkoski ym., 2021) ja ERICA-koulutusohjelma ja mobiilisovellus (Rantanen ym., 2022b). Lasten surmien ennaltaehkäisyn haasteena voidaan kuitenkin pitää sitä, ettei Suomessa ole vielä valtakunnallisesti toimivia ja yhdenmukaisia käytäntöjä, jotka suojelisivat lapsia lähisuhdeväkivallalta. Perheiden ja lasten parissa toimivia ammattilaisia tulee edelleen kouluttaa tunnistamaan perheessä olevia riskioitoja ja lapsiin kohdistunutta väkivaltaa. Ammattilaisten tulee osata puuttua siihen ja tiedonsiirtoa tulee edelleen lisätä eri viranomaisten välillä poikkihallinnollisesti sekä viranomaisten tulisi saada yhteinen rekisteri eri tietojärjestelmien rinnalle. Myös lastensuojelun käsikirjassa tuodaan esille salassa pidettävien tietojen antamiseen perustuvia lakeja, kun tietojen luovuttaminen on tarpeellista lapsen edun vuoksi, esimerkiksi kun lapsi on hoidon tai huollon tarpeessa terveyden, kehityksen tai turvallisuuden vaarantumisen takia (THL, 2024). Myös aiempien tutkimusten mukaan lapsille ja nuorille tarvitaan myös hyödyllisiä työkaluja koetusta lähisuhdeväkivallasta itse-raportoimiseen sekä sen eri muotojen tunnistamiseen (Ellonen ym., 2023).

Puolison tai entisen puolison surmien taustalla oli erilaisia väkivallan muotoja, jotka olivat johtaneet perhesurmaan. Kunniaan liittyvä väkivalta tuli esille taustatekijänä naisuhrien yhteydessä. Suomessa on ollut naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023 (Ruuskanen, 2023), joka on tuonut parannuksia väkivallan ehkäisyyn eri keinoin, esimerkiksi kouluttamalla ammattilaisia ja lisäämällä tietoisuutta eri väkivallan

muodoista, erityisesti naisiin kohdistuvasta kunniaan liittyvästä väkivallasta. Tärkeää torjuntaohjelmassa on myös ollut väkivallan tekijöiden auttaminen osana ennaltaehkäisyä. Silti yhteiskunnassa tarvitaan edelleen lisää keinoja puuttua lähisuhdeväkivaltaan, kuten MARAK-menetelmän (Robbins ym., 2014) valtakunnallista käyttöä, jolla autetaan vakavan väkivallan uhreja moniammatillisesti. Kivelän (2020) tutkimuksessa havaittiin, että terveydenhuollossa lähisuhdeväkivallan kirjaaminen ja dokumentointi oli puutteellista. Kirjaaminen olisi tärkeää lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä, koska sen avulla on mahdollista siirtää tietoa ja järjestää apua asiakkaille ja perheille. Osaa miestekijöitä kohtaan oli aiemmin haettu lähestymiskieltoa, ja puoliso oli ollut aiemmin turvakodissa, mutta tästä huolimatta uhreja ei pystytty suojaamaan riittävästi. Vuonna 2023 muutettiin lähestymiskiellosta annettua lakia, joka parantaa laajennetun lähestymiskiellon valvomista teknisillä apuvälineillä, kuten sähköisellä pannalla (Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 202/2023), joka on yksi keino väkivallan ennaltaehkäisyssä. On tärkeää myös muuttaa asenteita, että lähisuhdeväkivalta ei olisi perheen sisäinen asia, sillä olisi tärkeää ilmoittaa siitä viranomaisille, jotta apua saadaan ajoissa.

Puolison ja entisen puolison surmissa miehettä naisurmaajista osalla oli ollut päihde-ongelmia aikuisuudessa ja osalle surmaajista oli tehty päihdeanalyysi surmateon jälkeen. Miesten päihtymystila oli ollut 1,80 promillea ja naisten 1,87 promillea surman tekohetkellä. Surmaajien päihtymystila vastaa lähes aiempia tilastoja, joissa henkirikosten tekijöiden humalatilan keskiarvo on ollut molemmilla sukupuolilla noin 1,6 promillea (Törölä ym., 2024). Tutkimuksen mukaan päihtymyksen käyttö alentaa impulssikontrollia ja on ollut yksi taustatekijä puolison tai entisen puolison surmissa. Miespuolisilla tekijöillä esiintyviä persoonallisuuden piirteitä olivat esimerkiksi narsistiset, impulsiiviset ja tunne-

elämän epävakait piirteet ja ne ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa (Sachmann & Johnson, 2014). Naisilla todettiin esimerkiksi impulsiivisia, epäkypsiä ja epäsosiaalisia piirteitä. Persoonallisuuden- ja mielenterveyden häiriöiden tunnistaminen saattaa olla haasteellista ammattilaisille ja vaikeuttaa siten avun tarjoamista. Luottamuksellinen suhde terveydenhuollon ammattilaisiin olisi tärkeää ja esimerkiksi Suomessa tulisi pohtia perhelääkärimallia, jossa hoidon jatkuvuus auttaisi tuntemaan asiakkaat ja perheet. Surmaajien taustalla oli myös ongelmia tunteiden ja ajattelun alueella sekä raskasta elämäntilannetta, vaikeutunutta erotilannetta ja perheen turvatomia oloja. Iäkkäämmillä miehillä korostui perhesurmien taustalla kuormittuminen omaishoitajana, elämäntilanteeseen liittyvä toivottomuus sekä puolison masennus. Olisi tärkeää saada perheille oikea-aikaista ja nopeaa apua perheen eri elämänvaiheissa perhesurmien ehkäisemiseksi. Eri järjestöt ja esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto tekevät tärkeää työtä jakamalla tietoa avun saamisesta lähisuhdeväkivaltaan kaikille osapuolille esimerkiksi nettiturvakodin kautta (ETKL, 2024).

Molemmissa surmatyypeissä tuli esille samoja mies- ja naispuolisiin surmaajiin liittyviä taustatekijöitä, kuten esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmia tai ongelmia tunteiden ja ajattelun alueella, mutta sisällöllisesti eri surmatyypeihin liittyi eri asioita. Itsetuhoisuus ja itsemurhien yritykset korostuivat molemmissa surmatyypeissä ja itsemurhien ehkäisyllä saatetaan ehkäistä myös perhesurmia, kuten myös aikaisemmissa tutkimuksissa on tuotu esille (Ellilä ym., 2023b; Putkonen ym., 2009). Tutkimuksessa lähisuhdeväkivalta johti perhesurmaan ja lähisuhdeväkivallan eri muotoja tulisi tunnistaa sekä ennaltaehkäistä. Suonpää ym. (2023) tuovat esille parisuhdetappoihin liittyen ennaltaehkäisyn haasteita, sillä niitä usein edeltävä parisuhdeväkivalta jää osittain piilorikollisuudeksi ja siten siihen puuttuminen ajoissa on haasteellista, sillä vain

tunnistetun parisuhdeväkivallan kautta voidaan auttaa uhreja sekä tekijöitä. Kaikkonen (2024) tuo esille väkivallan tekijöiden palveluihin ohjauksen tärkeyden, sillä väkivallan käyttäjä ei välttämättä hakeudu avunsaannin piiriin esimerkiksi häpeän takia. Erityisesti esille tuodaan niitä tahoja, jotka kohtaavat väkivallan käyttäjiä, kuten poliisissa, mielen-terveys- ja päihdepalveluissa, lastensuojelussa sekä muissa perheiden palveluissa. Myös Monckton Smith (2020) korostaa tutkimuksen tarvetta erilaisista auttamisen keinoista, joilla ammattilaiset voisivat auttaa kontrolloivan väkivallan uhriksi joutuneita turvallisesti pois parisuhteista.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää mielentilatutkimusten luotettavuus tiedonlähteenä, joka sisältää laajaa ja pitkältä aikaväliltä kerättyä tietoa perhesurman tehneiden henkilöiden elämänvaiheista. Tulosten yleistettävyyden kannalta mielentilatutkimukset antavat luotettavasti tietoa teon taustoilla olevista syistä, kuten tutkittavan terveyteen liittyen sekä myös lopulliset johtopäätökset mielentilatutkimuksessa antavat aina lääkäri ja psykologi erikseen. On kuitenkin huomioitava, että kaikki perhesurmaajat eivät päädy mielentilatutkimuksiin ja siten ei voida suoraan yleistää tämän tutkimuksen havaintoja kaikkiin perhesurmiin.

Luotettavuutta on myös lisännyt tutkijan itse keräämä aineisto ja ajan antaminen tutkimuksen kaikille vaiheille. Aineisto oli rikas ja aineiston pelkistysten määrä (4 636) riittävä vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen luotettavuutta voi heikentää se, ettei kaikista perhesurmatapauksista ole käytettävissä mielentilatutkimusaineistoa, esimerkiksi jos tekijä on tehnyt itsemurhan teon jälkeen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuvata kolmen käsitteen, uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisyyden avulla. Tutkimuksen uskottavuutta vahvistaa se, että aineiston kerääminen ja analyysi on toteutettu huolellisesti ja tutkimuksen tuloksia

on kuvattu asianmukaisesti ja ymmärrettävästi lukijakunnalle. Luotettavuuteen liittyy oikeanlaiset valinnat tutkimusmenetelmistä tutkimusongelman ratkaisemista ja tutkimuksen vaiheiden toteuttamista varten. Eettisyys koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita ja erityisesti sensitiivistä aihetta tutkiessa. (Puusa & Juuti, 2020.)

Tutkimukset johtopäätökset voidaan tiivistää viiteen kohtaan: Perhesurmiin liittyy taustatekijöitä ja tarvitaan lisätutkimusta keinoista, miten surmia voitaisiin estää. Lähisuhdeväkivallasta tulee kysyä, sitä tulee tunnistaa ja siihen tulee puuttua ajoissa. Ammattilaisia tulee kouluttaa tunnistamaan lähisuhdeväkivallan eri muotoja ja moniammatillista yhteistyötä ja tiedonsiirtoa tulee lisätä. Mielenterveys- ja päihdeongelmiin tulee saada nopeasti hoitoa. Vaikeutuneisiin erotilanteisiin tulee saada nopeasti apua. Näitä johtopäätöksiä voidaan hyödyntää kouluttaessa ammattilaisia tunnistamaan lähisuhdeväkivallan eri muotoja ja perhesurmien taustatekijöitä, sekä toimimaan näitä työssä kohdatessa. Jatkotutkimusaiheena olisi hyvä selvittää keinoja perhesurmien ehkäisemiseksi, sillä myös aiempien tutkimusten perusteella erilaisia keinoja ja interventioita voidaan kehittää perhesurmien ehkäisemiseksi tulevaisuudessa (Boyd ym., 2024).

KIRJALLISUUS

- Ahlgrén-Rimpiläinen, A., & Puusa, M. (2018). *Mielentilatutkimus- ja vaarallisuusarvio-opas*. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkopublication). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-244-4> (Viitattu 21.3.2025)
- Aho, A. L., Remahl, A., & Paavilainen, E. (2017). Homicide in the western family and background factors of a perpetrator. *Scandinavian Journal of Public Health*, 45(5), 555–568. <https://doi.org/10.1177/1403494817705587>
- Boyd, C., Sutton, D., Dawson, M., Zecha, A., Poon, J., Straatman, A.-L., & Jaffe, P. (2024). Familicide in Canada, 2010 to 2019. *Homicide Studies*, 28(2), 151–170. <https://doi.org/10.1177/10887679221097626>
- Brown, T., Tyson, D., & Arias, P. F. (2014). Filicide and Parental Separation and Divorce. *Child Abuse Review*, 23(2), 79–88. <https://doi.org/10.1002/car.2327>
- Ellilä, M., Paavilainen, E., & Aho, A. L. (2023a). Public health nurses' assessment of the background factors of familicide. *Child Abuse Review*, 32(6), 1–13. <https://doi.org/10.1002/car.2838>
- Ellilä, M., Paavilainen, E., & Aho, A. L. (2023b). Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäisy uhrien läheisten näkökulmasta. *Kriminologia*, 3(2), 46–72. <https://doi.org/10.54332/krim.124764>
- Ellonen, N., Pösö, T., Mielityinen, L., & Paavilainen, E. (2023). Using self-report surveys in schools to study violence in alternative care: A methodological approach. *Child Abuse Review*, 32(4), 1–12. <https://doi.org/10.1002/car.2814>
- Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL). (2024). (verkkosivusto). <https://ensijaturvakotien-liitto.fi/> (Viitattu 14.10.2024)
- Frei, A., & Ilic, A. (2020). Is familicide a distinct subtype of mass murder? Evidence from a Swiss national cohort. *Criminal Behaviour & Mental Health*, 30(1), 28–37. <https://doi.org/10.1002/cbm.2140>
- Haapakangas, K., & Lipasti, L. (2025). *Naisiin kohdistuvien väkivaltarikosten eteneminen rikosprosessissa: Tilastoseelvitys*. (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:1). Helsinki: Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/166030> (Viitattu 22.3.2025)
- Holland, K. M., Hall, J. E., Logan, J. E., & Brown, S. V. (2018). Circumstances Preceding Homicide-Suicides Involving Child Victims: A Qualitative Analysis. *Journal of Interpersonal*

- Violence*, 33(3), 379–401. <https://doi.org/10.1177/0886260515605124>
- Hughes, K., Ford, K., Bellis, M.A., Glendinning, F., Harrison, E., & Passmore, J. (2021). Health and financial costs of adverse childhood experiences in 28 European countries: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health*, 6 (11), 848–857. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(21\)00232-2](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(21)00232-2)
- Johnson, C., & Sachmann, M. (2014). Familicide-Suicide: From Myth To Hypothesis And Toward Understanding. *Family Court Review*, 52(1), 100–113. <https://doi.org/10.1111/fcre.12073>
- Kaarre, H., Laarni, L., Niinistö, K., Melander, S., & Ahlgrén-Rimpiläinen, A. (2022). *Oikeuspsykiatria ja lainsäädäntö: Oikeuspsykiatriaa koskeva lainsäädäntö pohjoismaisessa vertailussa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [URN ISBN 978-952-343-974-0.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-974-0.pdf) (880.9Kt) (Viitattu 15.3.2025)
- Kaikkonen, S. (2024). *Lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan tekijätyö Suomessa: Palvelut, ohjelmat ja lähisuhdeväkivallan tekijöiden kohtaaminen sote-palveluissa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-415-4> (Viitattu 28.3.2025)
- Karlsson, L. C., Antfolk, J., Putkonen, H., Amon, S., da Silva Guerreiro, J., de Vogel, V., Flynn, S., & Weizmann-Henelius, G. (2021). Familicide: A Systematic Literature Review. *Trauma, Violence & Abuse*, 22(1), 83–98. <https://doi.org/10.1177/1524838018821955>
- Kauppi, A. (2012). *Filicide, Intra-Familial child homicides in Finland 1970-1994*. (Väitöskirja No 118. Itä-Suomen yliopisto). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0812-4>
- Kivelä, S. (2020). *The Documentation of Family Violence in Healthcare and the Associations of Violence on Well-Being*. (Väitöskirja No 197. Tampereen yliopisto). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1407-1>
- Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 16.2.2023/202. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230202> (Viitattu 24.9.2024)
- Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä 26.4.2019/552. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190552> (Viitattu 1.8.2024)
- Lehti, M., Kivivuori, J., Bergsdóttir, G.S., Engvold, H., Granath, S., Jónasson, J.O., Liem, M., Okholm, M.M., Rautelin, M., Suonpää, K., & Syversen, V.S. (2019). *Nordic homicide report. Homicide in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, 2007–2016*. (Katsauksia 37/2019). Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0669-8> (Viitattu 1.3.2025)
- Leppäkoski, T., Laajasalo, T., Mäkelä, J., Rajala, R., & Paavilainen, E. (2021). Askeleita kohti lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiarvioinnin työkalua – kartoittava katsaus lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöistä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 58(4), 457–474. <https://doi.org/10.23990/sa.95585>
- Léveillé, S., & Vignola-Lévesque, C. (2020). Toward a Better Understanding of the Psychosocial Issues and Different Profiles of Male Filicides. *Journal of Psychology*, 154(7), 467–486. <https://doi.org/10.1080/00223980.2020.1777071>
- Liem, M., & Reichelmann, A. (2014). Patterns of Multiple Family Homicide. *Homicide Studies*, 18(1), 44–58. <https://doi.org/10.1177/1088767913511460>
- Mitchell, M., Lundy, L., & Hill, L. (2023). Children’s Human Rights to “Participation” and “Protection”: Rethinking the relationship using Barnahus as a case example. *Child Abuse Review*, 32(6), 1–7.

- <https://doi.org/10.1002/car.2820>
- Monckton Sith, J. (2020). Intimate Partner Femicide: Using Foucauldian Analysis to Track an Eight Stage Progression to Homicide. *Violence against women*, 26(11), 1267–1285. <https://doi.org/10.1177/1077801219863876>
- Myers, W. C., Lee, E., Montplaisir, R., Lazarou, E., Safarik, M., Chan, H. C., & Beauregard, E. (2021). Revenge filicide: An international perspective through 62 cases. *Behavioral Sciences & the Law*, 39(2), 205–215. <https://doi.org/10.1002/bsl.2505>
- Mäkikömsi, M., & Aho, A. L. (2018). Perhesurmaajan motiivit tekijän näkökulmasta -kirjallisuuskatsaus. *Hoitotiede*, 30(2), 119–131. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201912026478> (Viitattu 15.8.2024)
- Nikupeteri, A., Lappi, C., Lohiniva-Kerkelä, M., Kauppi, A., & Laitinen, M. (2017). Potentiaalisesti tappava parisuhde? Eroilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksessä. *Oikeus* 46 (3), 290–309.
- Piispa, M., Taskinen, J., & Ewalds, H. (2012). *Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012*. (Sisäasiainministeriön julkaisut 35/2012). Helsinki: Sisäasiainministeriö. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90812/URN_ISBN_978-952-245-728-8.pdf?sequence=1 (Viitattu 1.9.2024)
- Putkonen, H., Amon, S., Almiron, MP., Yourstone Cederwall, J., Eronen, M., Klier, C., Kjelsberg, E., & Weizmann-Henelius, G. (2009). Filicide in Austria and Finland –a register-based study on all filicide cases in Austria and Finland 1995–2005. *BMC Psychiatry*, 9 (74). <https://doi.org/10.1186/1471-244X-9-74>
- Puusa, A., & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rantanen, H., Paavilainen, E., & Flinck, A. (2022a). *Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen*. (Hoitosuositus). <https://www.hotus.fi/hotus-hoitosuositus-perheessa-tapahtuvan-lapsen-kaltoinkohtelun-riskiolojen-tunnistaminen/?preview=true> (Viitattu 1.7.2024)
- Rantanen, H., Nieminen, I., Kaunonen, M., Jouet, E., Zabłocka-Żytka, L., Viganò, G., Crocamo, C., Schecke, H., Zlatkute, G., & Paavilainen, E. (2022b). Family Needs Checklist: Development of a Mobile Application for Parents with Children to Assess the Risk for Child Maltreatment. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16) 9810, 1–19. <https://doi.org/10.3390/ijerph19169810>
- Rikoslaki 21.4.1995/578. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=piika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L21> (Viitattu 23.8.2024)
- Robbins, R., McLaughlin, H., Banks, C., Bellamy, C., & Thackray, D. (2014). Domestic violence and multi-agency risk assessment conferences (MARACs): a scoping review. *Journal of Adult Protection*, 16(6), 389–398. <https://doi.org/10.1108/JAP-03-2014-0012>
- Ruuskanen, E. (2023). *Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020–2023 loppuraportti*. (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:9). Helsinki: Oikeusministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-718-4> (Viitattu 5.9.2024)
- Sachmann, M., & Harris Johnson, C. M. (2014). The Relevance of Long-Term Antecedents in Assessing the Risk of Familicide-Suicide Following Separation. *Child Abuse Review*, 23(2), 130–141. <https://doi.org/10.1002/car.2317>
- Sidebotham, P., & Retzer, A. (2019).

- Maternal filicide in a cohort of English Serious Case Reviews. *Archives of Women's Mental Health*, 22(1), 139–149. <https://doi.org/10.1007/s00737-018-0820-7>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2022). *Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2022–2025*. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:7). Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8659-6> (Viitattu 15.8.2024)
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023). *Rikos- ja pakkokeinotilasto* (verkkojulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/julkaisu/cln32gnj49hev0cutpmcsm4ko> (Viitattu 7.8.2024)
- Suonpää, K., Koskela, T., Sutela, M., Törölä, M., & Aaltonen, M. (2023). *Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy*. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:16). Helsinki: Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-133-9> (Viitattu 15.3.2025)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2024). *Lastensuojelun käsikirja* (verkkojulkaisu). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja> (Viitattu 10.10.2024)
- Tosini, D. (2020). Familicide in Italy: An Exploratory Study of Cases Involving Male Perpetrators (1992-2015). *Journal of Interpersonal Violence*, 35(21/22), 4814–4841. <https://doi.org/10.1177/0886260517714436>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa*. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019). <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteissa> (Viitattu 23.8.2024)
- Törölä, M., Raeste, A., & Malinen, S. (2024). *Henkirikoskatsaus 2024*. (Katsauksia 60/2024). Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/584439> (Viitattu 2.9.2024)
- Valtioneuvosto. (2021). *Kansallinen lapsistrategia*. (Valtioneuvoston julkaisuja 2021: 8). Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y (Viitattu 5.9.2024)

ENGLISH SUMMARY

Marianne Ellilä, Hannu Lauerma, Eija Paavilainen, Anna Liisa Aho: Background factors of familicides in light of forensic psychiatric examinations

Specific background factors are associated with familicides. Identifying and intervening with them enables preventing familicides. The purpose of this study is to describe the background factors of filicides and homicides of current or former spouses. The aim is to use research knowledge in an effort to develop the prevention of familicides in various ways. The study analyses the forensic psychiatric examinations of 119 perpetrators of familicide in the period 2006–2021 using inductive content analysis and a quantitative description of background factors. According to the study, factors related to childhood and adolescence, personal circumstances, stage of life, intimate partnership and family were factors underlying filicides and homicides of current or former spouses.

Keywords: familicide — filicide — intimate partner homicide — domestic violence — forensic psychiatric examination

Marianne Ellilä, Hannu Lauerma, Eija Paavilainen, Anna Liisa Aho: Perhesurmien taustatekijät mielentilatutkimusten valossa

Liitetaulukko 1. Aineiston määrän ja pelkistysten kuvaus alaluokasta: päihteiden käyttö madalsi impulssikontrollia

Aineisto	Lasten surmat	Puolison ja entisen puolison surmat	Yhteensä
Sivumäärä	37,5	82	119,5
Pelkistykset	1464	3172	4636
Alaluokat	161	188	349
Yläluokat	23	21	44
Päälukot	8	8	16

Pelkistys	Alaluokka
alkoholipäihtymys on myötävaikuttanut olennaisesti tapahtuman kehittymiseen impulssikontrollia alentaen (koodi 23)	päihteiden käyttö madalsi impulssikontrollia
päihtymystila altistaa entisestään impulssivuudelle heikentämällä kykyä säädellä käyttäytymistään (koodi 156)	
runsas päihteiden käyttäminen madaltaa impulssikontrollia (koodi 47)	
päihtymystila on saattanut heikentää hänen harkintakykyään sekä kykyä hallita impulssiaan (koodi 82)	
päihdeaineet madalsivat ennestään puutteellisenä kuvautuvaa impulssikontrollia (koodi 138)	

Liitetaulukko 2. Lasten surmien sekä puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät sukupuolen mukaan eriteltynä

Pääloukka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
Lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvät tekijät	turvaton kasvuympä- ristö	lapsuudessa koettu fyysinen väkivalta kotona	x	x	x	x
		lapsuudessa koettu henkinen väkivalta kotona	x	x	x	x
		lapsuudessa huono ilmapiiri kotona	x		x	
		lapsuudessa koettu traumaattisia kokemuksia	x		x	
		nuoruudessa koettu traumaatti- sia kokemuksia	x		x	
		emotionaalinen kaltoinkohtelu lapsuudessa	x	x	x	x
		rikkonainen lapsuus		x		
		vanhempien riitaisat välit lap- suudessa		x		
		vanhemman runsas alkoholin- käyttö lapsuudessa		x	x	x
		vanhempien autoritaarinen kasvatus lapsuudessa		x		
		koulukiusattuna oleminen		x	x	x
		lapsuudessa sijoitettu ydinper- heestä			x	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
		nuoruudessa sijoitettu ydinper- heestä			x	
		yksinäisyys lapsuudessa			x	
		vanhemman väkivaltaisuus toista vanhempaa kohtaan lap- suudessa			x	
		omalla vanhemmalla mielenter- veysongelmia			x	
	huolestuttava käyt- täytyminen ja oireilu lapsuudessa ja nuoruu- dessa	rikollinen toiminta nuoruudessa	x		x	
		määrittelemätöntä päihteiden käyttöä nuoruudessa	x	x		
		mielialaoireita nuoruudessa	x	x		
		syömishäiriön oireita nuoruu- dessa		x		
		aggressiivisuus lapsuudessa	x			
		aggressiivisuus nuoruudessa	x			
		alkoholin käyttöä lapsuudessa			x	
		alkoholin käyttöä nuoruudessa			x	x
		imppaamista lapsuudessa			x	
		imppaamista nuoruudessa			x	
		päihteiden sekakäyttöä lapsuu- dessa			x	
		päihteiden sekakäyttöä nuoruu- dessa			x	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
Henkilökohtaiseen tilantee- seen liittyvät tekijät	mielenterveys- ja päih- deongelmat aikuisuu- dessa	huumeiden käyttö nuoruudessa			X	X
		käytösongelmia lapsuudessa			X	
		käytösongelmia nuoruudessa			X	
		raivokohtaukset lapsuudessa			X	
		raivokohtaukset nuoruudessa			X	
		rikollinen toiminta lapsuudessa			X	
		mielialaoireita lapsuudessa			X	
		mielialaoireita nuoruudessa			X	X
		unettomuutta lapsuudessa			X	
		unettomuutta nuoruudessa			X	
		itsetuhoisuus	X	X	X	X
		masentuneisuus	X	X	X	X
		ahdistuneisuus	X	X	X	X
		bipolaarihäiriön oireita		X		
		harhaluulot	X	X	X	
		aistiharhat	X	X	X	
		psykoottisia oireita	X	X	X	X
		persoonallisuushäiriö	X	X	X	X
		runsas alkoholin käyttö	X	X	X	X
		lääkkeiden väärinkäyttö	X		X	X
		huumeiden käyttö	X		X	X
		peliriippuvuus	X		X	
		lääkeriippuvuus			X	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
		sekakäyttö			x	
		monipäihderiippuvuus			x	
		kiellettyjen hormonien käyttö			x	
		erilaiset pelkotilat oireina		x	x	
		paniikkioireet			x	
		sosiaalisten tilanteiden pelko			x	
		paranoidisia ajatuksia		x		
		psykykinen sairastuminen aiemmin		x		
		dissosiativisia kokemuksia		x		
		traumakokemus taustalla		x	x	x
		sukurasite päihde- ja psykykisiin sairauksiin	x		x	x
		mielisairaus			x	
	persoonallisuuden piirteet	epäsosiaalisia piirteitä persoo- nallisuudessa	x	x	x	x
		estyneitä piirteitä persoonalli- suudessa	x		x	
		riippuvaisia piirteitä persoonal- lisuudessa	x	x	x	x
		narsistisia piirteitä persoonalli- suudessa	x	x	x	
		psykopaattisia piirteitä persoo- nallisuudessa	x		x	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
		paranoidisia piirteitä persoonal- lisuudessa	x		x	
		impulsiivisia piirteitä persoonal- lisuudessa	x	x	x	x
		epäkypsiä piirteitä persoonalli- suudessa	x	x	x	x
		tunne-elämän epävakaita piirtei- tä persoonallisuudessa	x	x	x	x
		vaativia piirteitä persoonallisuu- dessa		x	x	
		epäluuloisia piirteitä persoonal- lisuudessa		x	x	x
		huomionhakuksia piirteitä per- soonallisuudessa		x	x	
		itsekeskeisiä piirteitä persoonal- lisuudessa		x		
		eristäytyviä piirteitä persoonal- lisuudessa			x	
		passiivisaggressiivisia piirteitä persoonallisuudessa			x	
		sensitiivisiä piirteitä persoonal- lisuudessa		x		
		poikkeava persoonallisuuden kehitys		x	x	
		piirteitä tunne-elämältään jous- tamattomasta persoonallisuudesta		x		

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
		persoonallisuudessa heikko stressin sietokyky		x		
		persoonallisuudessa keinotto- muutta vaikeassa elämäntilanteessa		x		
		heikko itsetunto	x	x	x	x
		heikot kognitiiviset kyvyt	x			
		itsekeskeisyys	x		x	
		ylimielisyys	x		x	
		epärehellisyys		x	x	
		manipulatiivinen käytös			x	
	ongelmat tunteiden ja ajattelun alueella	tunteiden käsittelyn vaikeus	x	x	x	x
		tunteiden hallinnan vaikeus käytökseen	x	x	x	x
		päihteillä tunteiden hoitamista			x	
		impulssikontrollin heikkenemi- nen			x	
		päihteiden käyttö madalsi im- pulssikontrollia			x	
		puutteelliset sosiaaliset vuoro- vaikutustaidot			x	
		aggressiivisuus	x	x	x	x
		empathiakyvyttömyys	x			
		äidin jatkuva huoli lapsen kehi- tyksestä		x		

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät	Naisten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät
		täydellisyyteen pyrkivä identiteetti äitiydessä		x		
		ambivalentit tunteet lasta kohtaan		x		
		mustavalkoinen ajattelu		x		
		vaikeus kokea empatiaa		x	x	
		valealtruistiset ajatukset		x		
		näköalattomuus tulevaisuudesta		x		
		pelko hylätyksi tulemisesta		x	x	x
		kiintymyssuhdehäiriö			x	
		heikot kognitiiviset kyvyt		x	x	
		vihamielisyys ihmissuhteissa			x	x
		alkoholin aiheuttama aivosurkastuma				x
	raskauteen ja synnytykseen liittyvät tekijät	synnytyksen jälkeinen masennus		x		
		raskauden salaaminen ulkopuolisilta		x		
		raskauden keskeyttämisen harjoittaminen		x		
		neuvolaseurannan laiminlyönti		x		
		lapsivuodepsykoosin oireet		x		
	fyysiset sairaudet ja oireet	aivosairaus			x	
		muistihäiriöitä			x	
		fyysisiä vaivoja			x	
		uupumisoireita			x	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät	Naisten tekemien puolison tai entisen puolison surmien taustatekijät
Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät	sosioekonomiset haasteet	toimintakyvyn heikkeneminen			x	
		uniongelmat			x	
		taloudellisia huolia	x		x	x
		työttömyys	x		x	x
		irtisanottiin työstä			x	
		työkyvyttömyys			x	
		asunnottomuus			x	
		ammatillisten opintojen puuttuminen	x		x	x
		rikoksiin syyllistyminen	x		x	x
		vaikeuksia ihmissuhteissa	x			
	ongelmat ihmissuhteissa	yksinäisyys ihmissuhteissa		x	x	
		eristäytyneisyys ihmissuhteissa		x	x	
		epävakautta ihmissuhteissa		x		
		huono suhde omaan vanhempaan		x		
		epäluottamus ihmissuhteissa		x		
		manipuloiva käyttäytyminen		x		
		riitely ihmissuhteissa			x	
	raskas elämänvaihe	kulissien ylläpitäminen	x	x	x	
		kuormittava tilanne	x	x	x	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
		vanhemman vakava väsymys	x	x		
		uniongelmat	x	x		
		taloudelliset huolet		x		
		tuen tarve käytännön asioissa arjessa		x		
		opinnoissa heikko pärjääminen		x		
		tuen puute lapsen hoitoon puolisolta		x		
		kyvyttömyys huolehtia arjesta		x		
		perheen turvaverkkojen puuttu- minen			x	
		kuormittuminen omaishoitajana			x	
		toivottomuus elämäntilanteesta			x	
		puolison masennus			x	
	avun järjestämisen vaikeus	avun vastaanottamisen vaikeus	x	x	x	
		sairaudentunnottomuus	x	x	x	
		psykiatrisen hoidon laiminlyönti	x		x	x
		yhteistyön toimimattomuus lastensuojelun kanssa		x		
		mielenterveys- ja päihdehoitoon sitoutumattomuus		x	x	x
		avun saamisen vaikeus psyykki- siin ongelmiin		x		
		avun hakemisen vaikeus		x	x	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät tekijät	ongelmat ja väkivalta parisuhteessa	vaikeus puhua huolista		x		
		avohoidon sopimattomuus		x		
		läheiset eivät ymmärtäneet tilanteen vakavuutta		x		
		alisteinen asema parisuhteessa	x		x	
		riitaisa parisuhde	x	x	x	x
		mustasukkaisuus parisuhteessa	x	x	x	x
		manipulatiivinen käytös	x			
		henkinen väkivalta puolisoa kohtaan	x			
		fyysinen väkivalta puolisoa kohtaan	x		x	
		puolison aiheuttama henkinen väkivalta		x	x	x
		puolison aiheuttama fyysinen väkivalta		x	x	x
		haasteet parisuhteessa			x	
		puolisoon kohdistettu väkivalta		x		x
		kunniaväkivallan uhriksi joutuminen		x		
		toistuvat yhteen palaamiset parisuhteessa			x	
		runsas päihteiden käyttö parisuhteessa			x	x

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
		molemminpuolinen parisuhde- väkivalta			x	x
		taloudellinen väkivalta puolisoa kohtaan			x	
		toistuva väkivalta puolisoa kohtaan			x	
		kunniaväkivalta puolisoa koh- taan			x	
		puolison kokema pelko väki- vallasta			x	
		puolison alistaminen			x	
		aiemmin puolison oleminen turvakodissa			x	
		puolison kontrollointi			x	
		puolison uhkailu			x	
		puolison eristäminen muista ihmisistä			x	
		tappouhkauksien sanominen puolisosta			x	
		raivo puolisoa kohtaan			x	
		aiemmin haettu lähestymiskielto tekijän käytöksen takia			x	
		puolison runsas päihteiden käyttö				x
		aiemmissa parisuhteissa koettu väkivalta				x

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Miesten tekemien lasten surmien taustatekijät	Naisten tekemien lasten surmien taustatekijät	Miesten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien taustate- kijät	Naisten tekemi- en puolison tai entisen puolison surmien tausta- tekijät
	vaikeutunut erotilanne	eron jälkeinen vainoaminen	x		x	
		huoltajuuskiista	x	x	x	
		kyvyttömyys hyväksyä eroa parisuhteessa	x	x	x	
		perheidyllin menettäminen	x		x	
		turvattomuuden kokemuksia uhkailusta		x		
	perheen lapsen turvat- tomat kotiolot	perheen lapseen kohdistettu fyysinen väkivalta	x		x	
		perheen lapseen kohdistettu henkinen väkivalta	x		x	
		lapsen emotionaalinen kaltoin- kohtelu	x			
		lapsen hoitamisen laiminlyönti		x		
		aiempi uhriin (lapseen)kohdis- tettu väkivalta		x		
		lastensuojeluilmoitus perheestä	x	x	x	
		perheenjäseniin kohdistettu väkivalta			x	
		perheen lapseen kohdistettu taloudellinen väkivalta			x	